

Csillagok szálltak le az égboltról

Hunyadi Mátyás /1443–1490/

Mátyás az igazságos, a bölcs király, a magyar király. Nevét a nép bizalma, hite aranyozta be. 1443. február 23-án született Kolozsváron. Mondák és legendák – a magyar eposz gyöngyszemei – idézik, örökölték meg alakját végtelen időig. Mikszáth Kálmán írta róla: „Minden jó ötletet hozzá viszünk négyszáz esztendő óta”... Azóta meg sokasodtak az évszázadok, de Mátyás király múltunk fénylő csillaga maradt. Lengyel Dénes: Régi magyar mondák című kötetéből /Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1976./ válogattunk két jellemző írást.

VII. oldal

Mátyás király domborművé képmása márványból (ismeretlen lombardiai(?) mester alkotása)

SÁNTHA ATTILA

Első razglednyica

Tudod, kedves, ma egyedül a semmi van egy vonaton, mely a setét jövőbe úgy hatol...

mint kés a vajba, vagy mint térbe régen a garázs (mely állt ugyan) az udvaron.

Suhan velem a gondos ősz, a vonat visz, hogy merre, nem tudom, te meg én, és mi meg ők (mily banális!) akaratlanul változunk.

Megkérném önt, kalauz, ha egyszer majd megállunk, tegye e razglednyicát postára (a címzett: ki te voltál), miközben éveink, mint éjbe őz, a jövőbe úgy hatol...

Második razglednyica

Mielőtt elértem volna hazám, az Isten háta mögött (értsd: egy faluban, közel a határhoz) évekre megálltam.

Kilestem onnan néhanap, otthon a hegyekben hogy' jött és ment a hó, zöldült, majd újra sárgult az erdő, hol gyerekként jártam.

Ha átnéztem, kedves, a határon, téged láttalak és magam, amint egymást felnőttre faljuk – szerelem és drámák, néha az egekben, néha a poklokban jártunk.

(Ha átnéztél, nem láttál sokat: elbújtam a vállai Mőgé, hogy belém senki se lásson.)

Illatod néha a szélbe belekap, és húzna is át a határon – ilyenkor kapaszkodok, az Isten háta mögül nézem hazámat.

Megjelent az Irodalmi Jelen Könyvek második kötete

„Összegzés ez a könyv, kezdet és vég, rügyfakadás és letisztulás egyaránt benne van. G. Pataky Andrásnak sikerült ifjúságát megőriznie és a véggel szembenézni, egyetlen kötetben” – írja Sántha Attila a költőről.

Már készül az IJK harmadik kötete: Károly Sándor „Az 500-ik emelet” című regényét is hamarosan szárnyra bocsátjuk.

Steinhübel Zoltán

„A természet világa számomra forrást, motívumanyagot, valamint ösztönzést is jelent, amit megkísérlek úgy feldolgozni, hogy az ne mondjon ellent anyagának valós eredetével” – vallotta néhány évvel ezelőtt Steinhübel Zoltán festő, grafikus, keramikus.

1952-ben Aradon született, majd az érettségét követően 1980-ban elvégzi a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Egyetem kerámia-üvegtervező szakát, s három évvel később szülővárosában meg is rendezte első egyéni tárlatát. Csoportos kiállítások (Kolozsvár, Temesvár, Gyulafehérvár, Resica, Bukarest és külföldön) rendszeres résztvevője, s közben elkészíti az aradi tervezőintézetben a moduláris porcelánlelemkekből álló térkompozíciót, majd 1995-ben a schirmitzai (Németország) római katolikus templom kápolnájának falfestményét.

Kritikusai szerint, a porcelánfestményeket, figuratív kisplasztikákat, különféle dísz tárgyakat és vázakat is készítő, rendkívül sokoldalú művész modern látásával képes ötvözni grafikus, festői és keramikusi tehetségét.

Az Irodalmi Jelen februári számát Steinhübel Zoltán munkáival illusztráltuk.

A nyolcvanas évek közepén, akkor úgy tűnt fel, váratlanul, Európa közepén értelmiségi körökben Közép-Európa fogalma újra híressé vált. Beszélni kezdtek róla Varsótól, Prágán, Budapesten át Belgrádig. Persze nem mindig ugyanarról szóltak, amikor Közép-Európát emlegették. Különbségek vannak Adam Michnik, Vaclav Havel, Konrád György, Szűcs Jenő, Danilo Kiš Közép-Európáról szóló elgondolásai, mondatai, álmái között. Esterházy Péter mondta akkoriban Szlovéniában Közép-Európát – szép – álmoknak, szembehelyezve (az álmot) a virtuális Közép-Európát alkotó országok hazugságaival.

BÁNYAI JÁNOS:

Közép-Európa kisebbségi nézőpontból¹

A Közép-Európáról szóló írások sorát Milan Kundera 1984-ben publikált *A megrabolt nyugat avagy Közép-Európa tragédiája* című, azóta sokat emlegetett, még többet vitatott, szemléletében igencsak szélsőséges esszéje nyitotta meg. Kundera Közép-Európa kultúráját a nyugat kultúrája részének tekinti, amit a kelet terjeszkedésével megfosztottak természetes életkörülményeitől. A fosztogató az akkorra már kőkeményre merevedett szovjet birodalmi politika. Kunderával Joszif Brodskij vitakozott vehemensen, az a Brodskij, aki maga is az avított szovjet (kultur)politika áldozata. Két disszidens áll ebben a vitában egymással szemben, az 1968-as csehszlovákiai katonai beavatkozás után nyugatra távozott író és az orosz emigráns költő. Ők ketten valami alapvetően nem tudtak egyetérteni. Mindketten áldozatok, de egészen másként élik meg annak a kultúrának a helyzetét, amit magukkal

vittek a nyugatra, és egészen másképpen e két kultúra kettőjük szemléletében és gondolkodásában testet öltött, vélt vagy valóságos konfliktusát. Szemmel láthatóan olvasták, de nem értették egymást.

Kettőjük vitája nem egyszerűen két szuverén értelmiségi vitája ugyanarról. Több ennél. Két kultúra és két hagyomány néz ebben a vitában egymásra és tükröződik is egymásban. A vita végül is a közép-európai úgynevezett „kis népek” kultúrájának fenyegettségéről szól. Ezt a keletről érkező fenyegettséget fogalmazza meg Kundera, és ennek az érzésnek téves alapjairól szól Brodskij. „Kundera úr – európai” mondja Brodskij. Szerinte „ez a típus csak ritkán képes arra, hogy kívülről szemlélje önmagát. Ha meg is teszi, mindig Európa összefüggérendszerén belül marad, mivel Európa olyan mércét jelent számára, mely alapján érzékelhető saját fontossága.” A vitriolos szavakban

van igazság. Leginkább abban, hogy a közép-európai kultúra keletről érkező fenyegettségét megfogalmazó Kundera a közép-európai kultúra „fontosságát” európai megalapozottságában, másszóval a nyugattól való függőségében látja, s nem abban, amit igazán sajátos közép-európaiságnak lehet(ne) tekinteni. Úgy látszik, elkerüli a figyelmét, hogy a közép-európai kultúrák, a közép-európai „kis népek” kultúrái egyformán oppozícióban állnak mind a kelet, mind a nyugat kultúrájával, másszóval egyszerre és egyidőben látják meg magukat mind a kelet, mind pedig a nyugat tükrében.

Folytatása a VI. oldalon

¹ A Hollandiai Mikes Kelemen Kör 2002. évi, 43. Tanulmányi Napok konferencián elhangzott előadás. („Hogyan látjuk egymást – látjuk-e egymást (Közép-) Európában?”, 2002. augusztus 29.–szeptember 1., Elspeet, Hollandia.)

ORBÁN JÁNOS DÉNES

Ha mit még hátrahagynunk

*ha nem is értitek
mint hómezőn a vadlúd
ha mit még hátrahagynunk
takuló képeket*
(Kányádi Sándor: Töredék)

mint hómezőn a vadnyúl
az ugró képzelet
ha mit még hátrahagynunk
a kép s a képkeret

ha volt és lesz kinek
mint hómezőn a vadnyúl
s a kilátástalanság
amint épp sejtí meg

mint hómezőn a vadnyúl
ha kihéredett
ha mit még hátrahagynunk
egy fehér négyzetet

ha volt és lesz kinek
mint hómezőn a vadnyúl
az egybeolvadás és
kihülő lételet

mint hómezőn a vadnyúl
ha nem is értitek
ha mit még hátrahagynunk
egy üres képkeret

Hosszútávfitó az irodalomban

Kilencven esztendőn felül minden születésnap rendkívüli ünnep. Anavi Adam temesvári író február 26-án a kilencvennegyedik évfordulóját ünnepli.

II. oldal

Franyó Zoltán négy levele Ady Endréhez

A budapesti Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában található négy rövid levél, melyeket Franyó Zoltán írt 1910 és 1913 között Ady Endrének.

A levelek az V. oldalon

Hosszútávfutó az irodalomban

Beszélgetés Anavi Ádámmal

Kilencven esztendőn felül minden születésnap rendkívüli ünnep. Anavi Ádám, temesvári író február 26-án a kilencvennegyedik évfordulóját ünnepli. Alkalmom ez a vallomásos beszélgetésre, az emlékezésre. A Nyugati Jelen temesvári szerkesztőségében ültünk le néhány órára az élet „kerekasztalához”

– Mi a hosszú alkotói élet titka?

– Először is a hosszú élet. Nem magamnak köszönhetem, csak részben, felmenő ágú rokonaim mind hosszú életűek voltak, apám kivételével, aki sajnos cigarettázással megrövidítette életét. Valahogy furcsa nekem, de én tizenhat éves koromban, pedig addig még kevés verset írtam, úgy éreztem, hogy költő vagyok. Ugyanakkor tudatosult bennem, hogy én hosszútávfutó vagyok, hosszú éveket kell megélnem, hogy megvalósítsam magam úgy is mint ember, úgy is mint költő. Hogy sikerült, ezt majd mások, és a selejtező idő dönti el.

– Magányos-e a költő?

– Erősen magányos, de ez a magányosság nálam nem komorosság, hanem a gondolkodó magányossága. Ezzel vejejár az örökös keresés is.

– Költői állomásokról, életművét meghatározó kötetekről beszélhetünk-e?

– Nagyon is lehet beszélni, mert ezek a szakaszok nagyon egyenlőtlenek. Az első kötetem, a Hess, szegénység, harmincöt éves koromban jelent meg, s tizenöt esztendő termésének szigorú válogatása. A legrosszabb időben születtek ezek a versek, a háború előtt és a háborús évek alatt. A háború utolsó évében sikerült hamis behívólevéllel Tordára utaznom, magammal vittem legértékesebb kincsem, a verseimet egy füzetben. Pontos céllal, azért, hogy megmutassam írásaimat Rass Károlynak, egy általam igen tisztelt katolikus paptanárnak. Atadtam őket s 24 óra múlva hívatott és olyan ítéletet mondott róluk, ami nem tartozik az esztétika körébe: „Ezek a versek pénzt ér-

nek!” Idehaza nem volt, akinek megmutassam. Egy ismerősöm, tudtom nélkül elvitte valakinek, akit én nem mertem felkeresni: Franyó Zoltánhoz. Hát ő nem fukarkodott a szavakkal, azt mondta: „Ezeket azonnal ki kell adni!” Ő maga adta ki az ÚJ GENIUS kiadásában, 1944 végén. Franyó Zoltánhoz is hosszú távú barátság köt, egész életem át tartott. Első találkozásunkkor átéltem azt először, hogy verseim tiszteletet kelthetnek olyan nagy versismerőben, versstudóban is, mint Franyó. Ő belémlátott, tudta, hogy mire vagyok, mire lehetek képesek. A második kötetem a leggyengébb. A lelkesítő /kommunista/ optimizmus uralodik benne. 1953-ban jelent meg Indulnak hadirendben címmel. Ezután jött a kiábrándulás, a hazugságok korszaka, a parancsuralmi követelmények, az adminisztratív féltétel, házkutatások, kihallgatások. Tizenhét évre rá jelent meg a következő kötetem, az Etika és kibernetika. Tudom, hogy jó kötet, hogy ez a könyv maradandó! Ezután következtek az újabb kötetek. Azt írtam, amikhez kedvem volt, mással nem törődtem. Tudtam a kéréseknek, a szerkesztőségi igényléseknek nemet mondani.

– Ha összeállítanák legszebb verseinek kötetét, melyek azok, amelyeknek feltétlenül szerepelniük kellene ebben?

– Minden kötetemben vannak olyan versek, amelyek betennék. A válogatás nehéz, sokszor igazságtalan meg szubjektív is. Van egy versem, amit feltétlenül kiválasztanék, a címe: Biblioteca Universalis. Az előbbiekkal kapcsolatosan vártam, hogy feltesz még egy kérdést: milyen szerepet játszik

a tudomány a költészetemben? Sokaknak feltűnt, hogy igen sok versemben benne van a tudomány, a tudomány területéről hozott lírai gondolatok. Igen sokszor a tudományos fogalmakkal fejezem ki lírai gondolataimat vagy más szóval, olykor akaratlanul sikerül egy-egy tudományos fogalmat lírai trópusá emelni. Ez nem program, hanem nálam magától jövő természetes jelenség.

– Kaland vagy szenvedély az Ön számára a drámaírás?

– Igényem a tömörség. Egy időben több mesét írtam, melyekben nem a leírás, hanem az izgalmas helyzetek voltak számomra a fontosak, ezek domináltak, ezek tették érdekessé az írásaimat. Így született jó néhány, gyermekeknek írt színdarabom. Innen egy lépést volt csak a drámáig. Evekig dolgoztam a Kepleren, s hasonlóképpen Az esztenák asszonya című színművem is. Vagy két hónappal ezelőtt Demeter András megkért, hogy Illyés Gyula egyik meséjét bábszínházra dolgozzam át. Szorított a kifizető bemutatató dátuma, keményen dolgoztam. Eleve kikötöttem egy alapvető gondolatot: a darabban, amelyet írok az aranyalma ne jelentse a gazdagságot, mert nem vagyok hajlandó a gyermekeknek annak imáadására tanítani. Az aranyalma nálam az anyai szeretetet, a bizalmat, a jószágot szimbolizálja. Ez sikerült is. Rövidesen előveszem készülő új darabom kéziratát is, melynek első felvonását közel egy éve már hogy megírtam. Vígjátékot írok Mátyás királyról, címe: Il.Maty. Gondolatban már mindent megoldottam, csak egy kérdés maradt még, amit tisztáznom kell: a közönség jókat nevet Mátyáson, de ezt úgy kell megírnom, hogy ennek ellenére az udvara előtt megmaradjon a fenséges királynak.

– Életregény, napló, levelezés?

– Néhány évvel ezelőtt kértek tőlem egy önéletrajzi írást Tordáról. Megírtam néhány oldalt, de nem tartottam sikerültnek. Egy íróbarátom azt mondta, minden jó, csak a látószöveget kell megváltoztatni. Megmondom őszintén, soha sem éreztem belső készletet arra, hogy valami életrajz-félt írjak. Nem tartom magam olyan fontos személyiségnek, akinek maga az életrajz értéket jelent. Nálom az van, jó vastag füzetek, de mivel rendetlen vagyok, hetekig, sőt hónapokig ki se nyitom, magammal gúnyolódva

Anavi Ádám, 2003. február

ezért el is neveztem hónaplonak. A múltkoriban, amikor ez a napló újra a kezembe került, úgy láttam, akad benne gondolat, verstördék, ami talán annak, akinek lesz elég türelme arra, hogy kibetűzze az írásomat, megéri majd a fáradságot. Rossz levelező vagyok, nehezen fogok hozzá egy levél megírásához, de azokban, amelyeket a barátaimnak írtam, sok mindent elmondtam. Örzöm a nekem küldött leveleket is, nem szeretek írni, még újságot sem eldobni, de rendbe tartani, osztályozni őket arra nincs tehetségem.

– Mit kívánnak születésnapjára?

– Egy rövid versemből idéznék, melyben megtalálja a választ: „A vers gyógyít! Megvérez is! A vers hódít! Megrészeztet! A vers kristály! Meg ékszer is! Sújtó villám! Játékszer is! A költő költ és versel is! Játsszani kell a verssel is.”

– További derűs, boldogító játékot kívánunk!

PONGRÁCZ P. MÁRIA

„Meg kell próbálni filmet csinálni”

Interjú Lakatos Róbert filmrendezővel

1968-ban született Kolozsváron, a lengyelországi Łódz Filmművészeti Akadémián szerzett operatőri diplomát. Csendsország című dokumentumfilmjéért idén vehette át a Magyar Filmkritikusok Szövetségének az év legjobb fiatal dokumentumfilmjének járó díját.

– A kilencvenes évek elején az erdélyi fiatalok körében jelentősen megnőtt az érdeklődés a képi kultúra iránt, akkoriban indult el a marosvásárhelyi rövidfilmfesztivál... Te hogyan kerültél közel a filmes szakmához?

– Kicsit furcsa módon, mert már a múlt rendszer végén elkezdtem gondolkodni azon, hogy nem kéne nekem a technika útjain haladni tovább – ugyanis elektronika szakra jártam –, hanem váltanom kéne és valamilyen művészettel kellene foglalkoznom. Erre a rendszerváltás után nyílt lehetőség és akkor azt meg is tettem.

Operatőri szakra jártam, nem volt bátorságom az elején rendezésre gondolni, ugyanis nem igazán részesültem művészetre való nevelésben és ezért arra gondoltam, jobb lesz technikai szempontból megközelíteni a filmezést. Aztán hamarosan kiderült, hogy a technikai része csak egy nagyon kis dolog, nagyon kis része a képszerkesztésnek és aztán ahogy egyre több mozgóképet készítettem, úgy egyre közelebb kerültem a rendezéshez.

– A filmmel foglalkozó erdélyiek a bukaresti vagy a budapesti főiskolára szoktak felvételizni. Te mégis a lengyelországi Łódzban folytattad tanulmányaidat.

– Szerencsés véletlenek sorozatának köszönhető, hogy Lengyelországba kerültem, egy teljesen más ösztöndíjjal és ott kezdtem el komolyabban foglalkozni a fotózással, ott kezdtem közeledni a képi kultúrához és így mehettem tovább filmművészetre.

A Csendsország című dokumentumfilm egyik részlete

lódott. Nyilván van egy bizonyos kísérleti jellegük ezeknek a filmeknek; egyrészt arról szólnak, hogy kikísérletezek saját magam számára bizonyos képi kifejezőeszközöket, másrészt talán költői filmeknek lehetne nevezni őket, de a fő rendeltetésük az az, hogy operatőri gyakorlatok. Ahogy befejeződik a főiskola, utána a nagyközönség elé kell állni és közérthető filmeket kell készíteni – úgy éreztem. De a téma is hozta magával a dokumentum műfajt, amit ilyen módon kellett megvalósítani.

– Egyesek szerint a filmben is elmondható, hogy a téma a kamera előtt hever. Ez így volt-e a Nyáron piros, télen kék című kisjátékfilm esetében is?

– A Nyáron piros, télen kék egy átmenet a korábbi kísérleti kisfilmjeim és a kisjátékfilm között. Nem nevezném igazi kisjátékfilmnek. Amit az elején mondtál, hogy a téma a kamera előtt hever – ez nem igaz. Rengeteg téma van, ebből számos olyan, ami jó témának tűnik, viszont ezeknek csak nagyon kis százálszámában van meg egy jó film lehetősége. Sok minden jön ki, ha elvontan végiggondoljuk, de amikor arról van szó, hogy mi az, ami képre lefordítható, akkor sok jónak tűnő témáról kiderül: mégsem elég filmszerű.

– Lengyelországban végeztél. Hogyan látod: milyen különbségek vannak a romániai, a magyarországi és a lengyel film jelenlegi helyzete között?

– Ezek közül talán a romániai helyzetet ismerem a legkevésbé, illetve most kezdtem el megismerni, de mindenütt más a helyzet. Lengyelországban még mindig jó a főiskola, innen kikerülnek fiatalok, akiknek nem igazán van esélyük dobbantani, ugyanis a lengyel filmek nagyobb pénzből készülnek el és a fiataloknak nyilván nehéz ezeket

megfogni. Magyarországon sok esély nyílik a fiatalok számára, létrejött néhány kisebb stúdió, jöhetnek filmiskolák kívülről is, tehetséges fiatalok készíthetnek filmet; és úgy érzem, hogy ott sokan vállalnak kis pénzért is filmkészítést, csupán azért, hogy létre tudják hozni saját elképzelésüket. Romániában láttam néhány jó filmet, amit fiatalok készítettek, de nem nagyon tudom, hogy a gyártás körül hogyan forognak a dolgok.

– A szakma, a nagy öregek mennyire segítenek a fiataloknak, vagy akár konkrétan neked abban, hogy tovább fejlődjél, érvényesüljél a filmpiacon?

– Van egy szakadék a fiatalok és a nagy öregek között, nem is igazán kerültem kapcsolatba nagy öregekkel a tanáraitmon kívül, de magyar filmes körökben egy jó hangulat alakult ki a fiatalok között. Talán ők azok, akik egymást próbálják segíteni – és segítik is.

– A kilencvenes évek eleje óta folyamatos vita téma, hogy milyen jövője van, lehet az erdélyi magyar filmnek. Te hogy látod ezt?

– Nem tudom, ez milyen irányba alakulhat, meg kell próbálni filmeket csinálni és ha lesz több film, akkor talán majd lehet beszélni erdélyi magyar filmről. Egyelőre ilyesmire nem lehet beszélni. Nem tudom, milyen lehetőségek nyílnak majd, de azt gondolom: ez szükséges, úgy látom, hogy az audiovizuális kultúra egyre fontosabb szerepet játszik a világban és azok a régiók, amelyek nem képesek kifejleszteni saját audiovizuális kultúrájukat, azok kulturális provinciává válnak.

– Milyen terveid vannak? Úgy tudom, egy nagyjátékfilm megrendezésére készülsz.

– Van egy nagyjátékfilm-tervem, de még nem sikerült rá pénzt szereznem, ha nem: megcsinálok ennek egy fejezetét kisjátékfilmként és nem várok éveket, amíg egy nagyjátékfilmre összegyűl a pénz.

KARÁCSONYI ZSOLT

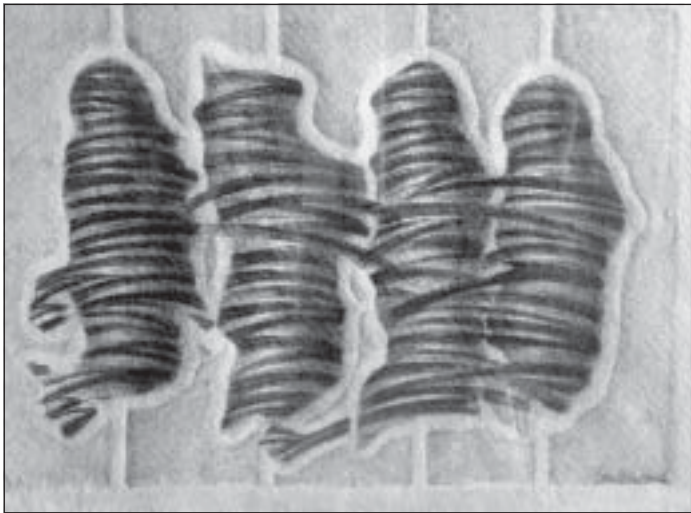
ZSIDÓ FERENC

Kettesben

Kovács Krisztián, a jóképű, sármos bájlegény össze van zárva egy böhöm, átokcsúf lánnyal, Honcsok Bertával. Ciki, nemde? Szóval, nem össze van zárva, hanem néminemű különös események folyamodványaként vele, és csakis vele maradt kettesben – nuku külvilág, mint ahogy nuku sör, vagy borotva, hónaljezodorról már nem is beszélve.

Mi, a szórakoztató eseményeket egy különös kegy jóvoltából távolról követők csakis találgathatunk, miféle különös események következményeként kerülhet össze egy ilyen jóképű, sármos bájlegény ezzel a böhöm, átokcsúf lánnyal, de egyértelmű bizonyossággal sosem tudhatjuk meg. Igaz, ez nem is baj. Romantikára hajló fantáziánkat szabadon engedhetjük, azt gondolva, hogy például hajótörést szenvedtek, s aztán kettecskén kievickéltek egy lakatlan szigetre, vagy akár azt a verziót is számításba vehetjük, hogy egy kis magánrepülővel lezuhantak valami sziklás, elhagyott helyen, de persze azt is elfogadhatjuk tényként, hogy embergyalázó bűnökért a szibériai pusztaságba száműzték őket, mi több, ha a meseiség urbanizált változatához fűlik a fogunk, arra is gondolhatunk, hogy valami láthatatlan, mega-boszorkány hetedhét lakattal bezárta őket egy elátkozott, központi fűtés nélküli kastélyba, mert nem ették meg a tejbegrízt. Mindegy, a lényeg a lényeg. Jobb, ha a továbbiakban azon sem morfondírozunk, miért épp ők ketten kerültek ilyen helyzetbe, hanem megelégszünk azzal, hogy nyomon követhetjük az összezárás folyamodványait, mégpedig úgy, hogy erről az érintetteknek nem lehet tudomásuk. Különös kegy, nemdebar?

Kovács Krisztián a nyomorúságos helyzet ellenére igyekszik megőrizni méltóságát és sármos, báj-dús mivoltát, ennek érdekében frizuráját hosszasan ápolja, ruházatát figyelmesen igazgatja. Honcsok Bertára, aki rútságát a maga természetes nagyságában mutatva lágyan hever a földön, egyelőre rá sem néz. Aha, ez a vihar előtti csend! Vagy a késleltető mozzanat? Mindenesetre, mi már nagyon várjuk, hogy történjék valami. Mert, hogy fog, arról szentül meg vagyunk győződve.

– Nem is tudom, azért bánkódjam-e jobban, hogy ebbe a helyzetbe kerültem, vagy azért, hogy veled... – halljuk meg végre Krisztián hangját, és ekkor már vadul dörzsöljük a tenyerünket.

Honcsok Berta elgondolkodik, kivár, majd tétován így szól:

– Nekem valami azt súgja, a végén áldani fogod a szerencsecsillagodat...

Kovács Krisztián úgy néz rá, hogy attól a csillagok hajba kapnak, de Honcsok Berta csak mosolyog: rútan, visszataszítóan.

Beveri, vagy nem veri be? – találgatjuk mi. Már mint a pófáját.

– Legszívesebben beverném a pófádat! – halljuk ekkor, s már tudjuk is, hogy nem teszi meg.

– Hát, ha csak erre vagy képes... – vonja meg a vállát Berta. Húsa megrezzen, hullámsani kezd, Krisztián úgy érzi: szédül, kapaszkodnia kell. Biztos, ami biztos alapon leül, a lánytól távol, előtte a helyet, ahová a feneké kerülni fog, hosszasan tisztogatja.

– Bevallom, ki nem állhatlak, ha valaha vége lesz ennek, boldog leszek, hogy többé nem kell lássalak – veti oda nyersen.

Berta mosolyogva válaszol:

– En ezzel szemben odavagyok érted, jóképű vagy és kívánatos.

Krisztián ennél a szónál előnti a hideg verejték. Arra gondol, hogy ő, meg ez a lány, és megcsikordul az ég fölötté, szeme elsötétül, úgy érzi, ennyi meg-aláztatást nem képes elviselni.

Szerencsére beesteledik, és nyugovóra térnek. Honcsok Berta gátlástalanul vetkőzik Krisztián előtt, aki ismét szédülni kezd, legszívesebben segítség után kiáltana, de tudja, semmi értelme. Mi kaján sajnálkozással csóváljuk a fejünket.

Egymásnak hátat fordítva alszanak el, Krisztián az éjszaka folyamán veszettül forgolódik fekhelyén, mert zavarják a lány testének gözei. Az az érzése, mocsárban jár, s közel áll az elmerüléshez. Elnyútn, rosszkedvűen ébred, Berta önfeledten dudorászik a közelben: éppen reggeli őrítését végzi, sikosan sompolyog elő belőle rútságának talaja.

Ekkor már mi is fintorgunk, Krisztiánnal pedig majdnem együtt érzünk, közben nem fordul meg a fejünkben, hogy szuggerálhatnánk neki, jusson eszébe: Berta az egyetlen társa a nagy egyedüliségben. Vagy mégsem jobb rosszal, mint rossz nélkül?

– Hogy aludtál? – kérdezi meg Berta dolga végeztével Krisztiánt, kezébe néhány dufla, sármos gyökereit nyomva.

Az kissé bárgyún néz vissza rá, ezért a lány bólogtatni kezdi:

– Igen, enniváló. Itt más nincs – teszi hozzá magyarázatul, nagyot hersintve a gyökérből. Kétoldalt csak úgy csorog le a sármos lé.

Krisztián undorodva fordul el, hogy azt mondja, ez mindennek a teteje. Pedig nem az.

Átkozza balszerencsését, Honcsok Bertát, a helyzetet, amibe belecsöppent. Siránkozik. Mi ellene sírunk, vele nevetünk.

Ekkor váratlanul felgyorsulnak az események. Várható volt, mi? Megjelenik valami extra veszedelmes, például egy veszett farkas, vagy medve, vagy egy meséből meglógott sárkány, vagy éppen egy vadegér – mindegy, hogy mi, mindenesetre, aki ilyen helyre kerül, az számítsen effélékre, mert az ilyen helyeken hülyébbnél hülyébb veszedelmes lények fordulnak elő. Szóval, ez a veszedelmes valami üvölt, ahogy a száján kifér, Krisztián begazol rendesen, menekülne, de nem tud, szeme elsötétül, s egyszer csak azon veszi észre magát, hogy egy hatalmas sebből vérzik, azt sem tudja, miért. Sehol semmi csata, ádáz összecsapás, védekezni lehetetlen: egy kemény harapás, s azzal a veszedelmes valami el – Krisztián újólag nem érti, miért. Persze, sebe vérzik és istentelenül fáj.

Honcsok Berta, aki eddig egykedvűen, ájulás- és sikolymentesen szemlélte az eseményeket, ekkor komótosan odabakkt Krisztiánhoz, rápillant bőven vérző sebére, s a helyzet komolyságához igazított hangon így szól:

– Ellátom a sebed, ha utána a kedvemre teszel!

Krisztián azt hiszi, nem hall jól, s ez valószínűleg sebesülésének köszönhető. Értetlenül néz hát Bertára, aki tagoltan, komoly arckifejezéssel megismétli:

– Ellátom a sebed, ha utána a kedvemre teszel!

Krisztián elfintorodik, arra gondol, milyen lehet ennek a lánynak kedvére tenni, aztán fogadkozni kezd, hogy inkább a halál.

Telnek a percek, Honcsok Berta türelmesen vár, Krisztián sápadodik. Élete legnehezebb csatáját vívja. Én, a sármos bájlegény ezzel az ocsú átokcsúffal? Végül, testét megremegtető lelki tusa után enged: kár lenne elvérezni, kár lenne értem, a sármos bájlegényért... Int Bertának, aki melléje térdel, s ügyesen, megtisztítja, kimossa a sebet, ingének egy darabjával be is köti. Utána vizet ad neki, és pihenni hagyja. Eltelik egy óra, Krisztiánba lassan visszatér az életerő, ám ő azt kívánja, bárcsak ne így lenne. Próbálja húzni az időt, de nem lehet soká, Berta elébe áll:

– Most te következel!

Krisztián behunyja a szemét, tótágast áll benne a világ. Jöjjön, aminek jönnie kell! Kezével Berta után nyúl, az kejesen engedelmes, valósággal belelóg a tenyerébe. Levetkőztetni? Minek! Fogait összeszorítja, ujjaiával elszántan matat. A bőrrönd nagy, lehet pakolni belé. Újra úgy érzi, hajón van, s az rakoncátlanul ringatózik. Szédül, kapaszkodnia kell...

Utána pedig csak nézi Berta kejesre lilult arcát, sajnálja magát, fejét verné a falba. Keze ökölbe szorul, zavaros szemekkel, másvilági fájdalommal kérdi magától:

– Vajon ez után mi jön még?

Nekünk pedig, kik az eseményeknek szemérmes, de kíváncsi szemtanúi vagyunk, egyre inkább kezd tetszeni a dolog, izgatottan várjuk a folytatást, s közben arra gondolunk, mekkora szerencse, hogy nem egy édes, bájosan vonzó lány került Krisztián mellé arra a helyre, mert akkor milyen unalmas, szirupos átlagtörténet kerekedett volna/kerekedne ki...!

LÁSZLÓ NOÉMI

Falevél

Zöld, sárga,
barna, szürke,
nincs.

Elmúlt idők
borzolta drága
tincs.

Élet, erő,
selyem, tollpihe,
bársony.

Smaragd, topáz,
achát függő
az ágon.

Vonalak
szövegsége,
rend.

A teremtés
követe
idelent.

Szomorúság

Mindig azt hiszem: más miatt
ereszkedik a felhő,
púpos az aszfalt,
görcsösek a fák.

Mindig azt hiszem: messziről
érkezik lassan,
költözik belém
a szomorúság.

Mindig azt hiszem: várni kell,
elfogy vagy felszáll,
mint a tengerről
éjjeli pára,

ő pedig szelíden lakik
hitem alatt, és
biztonsággal
teríti azt magára.

A könnyűség

Mennyire könnyű egymásról mesélni
az ezeregy levelű fa alatt
vivő ösvényen, amiről letérni
gyengénél is gyengébb az akarát;

mennyire könnyű, elviselhetetlen,
egymásban élni, mint erdőn a kőd,
ahogy az ágakon előre lebben
és megpihen az odvas fák között,

oly egyszerű a hús utáni áram
zsúfolt vízében egymást érteni,
és tudni pontosan: a 'rátdaláltam'
ezeregy száraz jelentése mi;

tudni miért, mi üz el, mi marasztal,
az ég alatt alig néhány arasszal.

BALÁZS IMRE JÓZSEF

Gáz

Fent surrog, felhőkhöz dörgölőzik most a nyár,
föléjük húzódik, hűvös, napsütötte habfürdőt
kavargat.

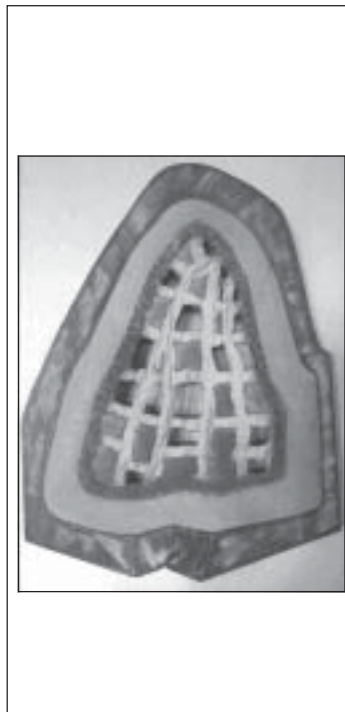
Helyére érkezik a gáz, szaga lesz a melegnek.

A gáz arca zöld, közönyös, sápadt,
a gáz arcai járják be a várost,
bebámulnak a férfiak kabátja alá,
nyirkos érintéseket hagynak a testeken,
belecsókolnak a lányok nyakába.

A mozi ajtaja alatt titokban
zöld homály szívárog be a nézőtérre,
ráborul mindenki szemhéjára,
álmosan dőlnek egymásra barátok és ismeretlenek,
surrog, gurgulázik, sziszeg előtűk a vászon,
recsegnek a székek alá épített hangszórók.

Beszámoló
az umbriai hegyekről

Fekete, komoly emberek kopognak el az utcaköveken,
föld alá, pincékbe húzódik az élet,
és ahogy most lépcsőkön ereszkedem alá,
úgy merülök el zajában, kipárolgásaiban.
Vastag falú félhomályban rejtegettek,
lent, a meleg életiszap mélyén.
Körülöttünk harsogva nevető emberek,
nézzük őket, kíváncsi szemekkel,
s mintha már elmenőben.
Vihetjük az életiszapot nyakunkon, vállainkon,
le nem mosható, és vissza nem fordulhatunk.
Sárgák, sötétek az umbriai hegyek,
homokszínűek az esték.

Fejezetek a temesvári magyar színjátszás történetéből

2. Krecsányi Ignác – „a színpadért való lelkesedés prototípusa”

A Bega-parti város szellemi és művelődési életének kimagasló mérföldkövévé veresült az 1872-es esztendő. Megkezdte áldásos működését az egy évvel korábban megalakult Temesvári Zenekedvelők Egyesülete, amelyik 1872 folyamán nem kevesebb, mint 21 nyilvános hangversenyt és kulturális rendezvényt tartott, s népszerű zeneiskoláját is megnyitotta. Első vendégkoncertjüket 1872. június 26-án Aradon tartották a temesvári muzikusok. Temes vármegye és Temesvár múzeumalapító főispánja, Ormós Zsigmond szorgalmazására 1872. május 1-jén megjelent a Bánság első magyar nyelvű napilapja, a *Temesi Lapok* első száma, amelyik *Színház és Művészet* rovatában hosszabb cikket közölt a magyar színészet pártolásának, felkarolásának érdekében. Aradi Gerő nagyszerű színtársulata, amely a Szerb utcai theatrumban játszott, nemcsak a magyar játékszín hírnevét növelte és gyarapította Temesváron, hanem a magyar nyelvnek is új tisztelőket és híveket szerzett a még erősen német szavú és lelkületű városban.

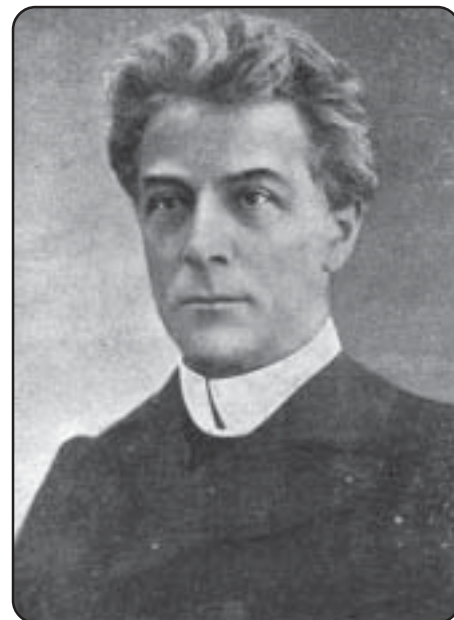
A Szerb utcai színházépületet annyira megviselték a lepergett évtizedek, a sorozatos átépítések, bővítések és tatarozások, hogy már az összeomlás veszélye fenyegette. A városi tanács épp ezért elhatározta a színház régi épületének a lebontását, s Thália új temesvári hajlékának felépítését a Pétervárad kapu közvetlen szomszédságában. Az impozáns épülettömb – amely a színház mellett, a Városi Vigadót, a Kronprinz vendéglőt s a Rudolf Trónörökös Szállót is magába foglalta – alapkövét 1872-ben tették le. Az építőtelepet a Bánság fővárosát felkereső I. Ferenc József osztrák császár és magyar király is megtekintette, s „kegyes beleegyezését adta”, hogy az új theatrum a Ferenc József Színház nevet viselje. A pesti Nemzeti Színház művészeinek előadásával avatták fel 1875. szeptember 22-én a F. Fellner és H. Helmer bécsi építészek tervei alapján emelt díszes színházépületet, amelyet „nagy munka és kitaró harc, lelkes buzgóság árán” sikerült tető alá hozniok a rátartó temesváriaknak. Az ünnepi előadásán Doppler Ferenc *Ilka* című operájának nyitánya után Feleki Miklós, a pesti Nemzeti Színház tagja olvasta fel Csiky Gergelynek a temesvári Ferenc József Színház megnyitására írt alkalmi prólogusát, amelyet a *Himnusz* eléneklése követett, majd a

fővárosi színészek bemutatták Szigligeti Ede *Nóralom* című vígjátékát. Obernyik Károly Egressy Gábor által befejezett *Brankovics György* című történelmi drámájának előadásával mutatkozott be 1876. május 1-jén a temesvári közönségnek Sztupa Andor magyar színtársulata. 1877 tavaszán Aradi Gerő szeged-szabadkai társulata időzött Temesváron, amelynek előadásain vendégként Bulyovszky Lilla, a bajor udvari színház ünnepelt tagja is fellépett. Felkereste Temesvárt az Aradi Színügygyámoló Egyesület Mátray Betegh Béla vezette társulata is, majd 1880 tavaszán Gerőfi Andor érkezett együttesével az erőteljes gyarapodásnak és korszerűsödésnek lendült városba. 1880. április 30-án a színház felavatásakor játszott darabot, Szigligeti Ede *Nóralom* című vígjátékát tűzte műsorára Felekiné Munkácsy Flóra vendégfellépésével a társulat, amikor is az épületben pusztító tűz ütött ki, amelyik szinte teljesen elemésztette a mutatós, díszes létesítményt. A tűzvész okát nem sikerült kideríteni. A nyári szezonban Szegedi Mihály társulata az Arénában játszott, 1882 tavaszán B. Polgár Gyula tartott előadásokat Temesvárott a gyárvárosi színpadon. Az újjáépített színház megnyitására 1882. december 12-én került sor, amikor Mannsberger-Mosonyi Jakab társulata Tóth Sándor *A király házasságát* című történelmi vígjátékát mutatta be. A költő Kiss József írta prólogust Hunyadi Margit színművésznő – Hunyadi Sándor, a későbbi neves szép- és hírlapíró édesanyja – mondta el.

120 évvel ezelőtt, 1883. április 29-én az alapszabályok elfogadásával és szentesítésével hivatalosan is megkezdte működését a Temesvári Magyar Színgyámoló Egyesület, amely Török János polgármester kezdeményezésére született meg 1881-ben, s amelynek Bessenyei Ferenc lett sorrendben első elnöke. Temesvár szabad királyi város képviselőtestülete 1884. december 22-én megtartott ülésén – amelyen Telbisz Károlyt polgármesterré választották – elhatározta, hogy a soron következő szezontól a téli fődínynt magyar színtársulatnak engedi át. Az első állandó magyar téli színiévadot társulatával Gerőfy Andor színgazgató nyitotta meg. A szezonnitóra Jókai Mór írt prólogust, aki személyesen is megjelent az 1885. október 3-án megtartott ünnepi díszelőadásán. Gerőfy bukása után Mannsber-

ger-Mosonyi Jakabbal kötött szerződést Temesvár városa, aki aztán 1888-ig játszott társulatával a Ferenc József Színház deszkáin.

Csillagkoszorús, új korszak kezdődött a temesvári magyar színjátszás történetében 1888. február 27-én – vagyis pontosan 115 esztendővel ezelőtt –, amikor Temesvár városa szerződést kötött a szakavatottságáról ország-szerte ismert és nagyra értékelt színgazgatóval és rendezővel, Krecsányi Ignáccal, akivel „tisztá, komoly, becsületes színpadi kultúra” vonult a Ferenc József Színház falai közé, amelybe az új direktor és együttese bevonulásának tiszteletére a villanyvilágítást is bevezették. A nézőtérre és a színpadra összesen 470 égőt szereltek be. Krecsányi Ignác kiváló társulata a *Pünkösdi Florenben* című operettel mutatkozott be a temesvári közönségnek, 1888. október 1-jén este a *Nebántsvirág* című operettet, majd a *Cigánybárót* játszották. „Krecsányi első temesvári szezonjával kezdődött a magyar színészet dicsőségének korszakos sikere. Mintha minden megváltozott volna: színészek, színház és különösen a temesvári közönség. Az első hónapban állandóan zsúfolt ház előtt játszottak s az igazi érdeklődés csak ezután kezdődött” – összegezte véleményét 1911-ben kiadott, *A temesvári színészet története* című könyvében a színész-rendező Fekete Mihály. Az első idényben Krecsányi Ignác 135 előadást tartott. Madách Imre halhatatlan műve, *Az ember tragédiája* tizenegyszer került színre. Krecsányi Ignác együttesének Benkő Jolán, Krecsányiné Kiss Veron, Frank Boris, Lehmann Lina, Czagunya Emma, Somlóné Vadnai Vilma, Szerémi Gizella, a Lizenmayer nővérek, Göncy Teréz, Serfőzy Etelka, Réthey Lajos, Kiss Mihály, Zajonghy Elemér, Tordai Károly, Balassa Jenő, Nyilasy Mátyás, Czákó Vilmos, Peterdi Sándor, Végh István, Szabó Antal, Vécsei Géza, Temesvári Zoltán, Antalfy Antal, Fekete Adolf, Somló Sándor, Óváry Jenő, Bognár János, Kádas Imre, Tollagi Adolf, Ligeti Vilmos, Sólyom Lajos, Tischler Béla, Vértesy Andor volt a tagja. A kórust és a zenekart Delin Henrik dirigálta. Az 1889-es esztendőben Jászai Mari, Pálmay Ilka, Blaha Lujza és Márkus Emília vendégszerepelt Temesváron, míg a következő évben Prielle Kornéliának tapsolhatott a temesvári publikum. 1890. október 14-én került először Temesváron a rivaldák fényébe a norvég drámaíró, Henrik

Krecsányi Ignác

Ibsen színműve, a *Nóra*, Lázár Margittal a címszerepben, aki „érzessel, finoman, átgondoltan, minden részletében szépen” formálta meg a bevett szokásrenddel bátran szakító asszony alakját.

Krecsányi Ignác nagy koncepciója, céltudatos és áldozatos munkájának köszönhetően Temesvár a XIX. és a XX. század fordulójának egyik legjelentősebb színházi központjává vált. „Korszakalkotó a Krecsányi direktorsága Temesvárott. Mint ahogy egyáltalán Krecsányi a magyar színészet történetében fontos és alapvető munkát végzett – nyilatkozta a kiváló direktorról az 1910-es évek elején Várad Antal, az Országos Színművészeti Akadémia igazgatója. – A régi direktorok virágkora újul meg vele. Művelt, buzgó és körültekintő ember, a színpadért való lelkesedés prototípusa. Első a színháznál és utolsó azok közt, akik elhagyják”. Krecsányi kiváltságos érdemének tartják, hogy színgazgatóként és rendezőként nagyszerű érzékkel találta meg, fedezte fel az ígéretes, az igazán színpadra termett tehetségeket. A magyar színjátszás későbbi kiválóságai, legendás alakjai közül nagyon sokat Krecsányi Ignác indított el a pályán. Hosszabb-rövidebb ideig Temesvárott játszott Somló Sándor, Janovics Jenő, Góth Sándor, Környei Béla, Medgyaszay Vilma, Bartos Gyula, Pethes Sándor, Rózsa S. Lajos, Réthey Lajos, Latabár Árpád, Csörtös Gyula, Maleczky Bianka, Gyenge Anna, Ujváry Károly stb. Nagy vonzerőt jelentett a fiatal színészek számára, hogy Krecsányi Ignác nagyszerű társulatával a nyári hónapokban a Budai Színpadon, a híres-nevezetes Horváth-kertben játszott, amelynek nézőtérére gyakorta beültek „tehetségkutatóra” a magyar főváros színházainak igazgatói.

Krecsányi Ignác elsőként vitte színre, mutatta be magyarul Strindberg, Shaw, Ibsen, Hauptmann, Gorkij darabjait. Két év megszakítással, amikor Szegeden játszott társulatával, Krecsányi Ignác több mint negyed évszázadon át állt a buda-temesvári trupp élén. Temesvári direktorsága ideje alatt – az adatokat kéziratban megőrződött búcsúbeszédéből vettük – 606 szerződött tagot foglalkoztatott, akiknek szereplésével, fellépésével 690 délutáni és 3748 esti előadást tartott. 1914 tavaszán búcsúzott el a temesvári színháztól, társulatától és közönségétől Krecsányi Ignác, akinek „neve fogalom marad a színészet történetében, mert a rend, a fegyelem, a pontosság, a szív, a művészet apostola volt”. Társulata illusztrált búcsúalbumát, Temesvárott kiadott *Régi dolgok – régi színészekről* című könyvecskéjét valamint páratlanul gazdag plakátgyűjteményét hagyta tárgyi örökségül a magyar színház történetre.

Temesvár országos hírnévként és tekintélynek örvendő színgazgatója, Krecsányi Ignác nyugdíjba vonulásakor, 1914-ben társulata egyik korábbi tagjának, Komjáthy Jánosnak (1865-?) adta át a stafétabotot, akinek az örökébe az első világháború végén Sebestyén Géza (1878–1936) lépett, aki ugyancsak Krecsányi együttesében kezdte művészi pályáját.

Krecsányi Ignác nyolcvan évvel ezelőtt, 1923. december 13-án Budapesten hunyta le örökre a szemét.

SZEKERNYÉS JÁNOS

A Ferenc József Színház

Franyó Zoltán négy levele Ady Endréhez

A budapesti Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában található négy rövid levél, melyeket Franyó Zoltán írt 1910 és 1913 között Ady Endrének. Ady Endre két-kötetes legújabb kiadott levelezésében történik utalás 5 Franyó-féle levélre, de egyik sem közölt. Eppen ezért jónak látjuk e négy levél közlését.

Franyó nagyvonalúságára és korai újságíróskodásának olykori felületességére jellemzően a négy levél közül csak kettő datált, abból is a második a hely megnevezése nélkül. A levelek hangneméből azonban kitűnik, hogy igen közeli barátság állott fenn már ekkor a nagy költő és Franyó között.

Kedves Bandikám!

Bechwitz Sándort, ezt a nekem igen kedves fiút Párizsba vitte a vágya és az anyémnél jobb anyagi helyzete. Ha Te is szimpatikusnak fogod találni, fogadd szívesen, mert megérdemli Tóled, nagyon-nagyon fanatikus híved.

Addig is, míg hosszan írhatok, jó egészséget, elviselhető sorsot és más sok egyéb valószínűleg már többé sohasem elveszhető javakat kívánok Neked. A Te legőszintébb és leghívebb öcséd

Franyó Zoltán
Temesvár, 1910. II. 7.

1913. október 1.

Sokszor öllelek és üdvözöllek. Sokfelé szaladgálok, de még ma kedden megyek Paksra,

szívesen várlak, de ilyen alaknak, mint Te öregem, nem tolakodhatom, mert tudom, hogy majd szétszednek. Ha jössz, táviratozzál Paksra, indulj délben a hajón vagy d. u. ... 4-kor a vonattal és várlak, 27-ig maradok. Szeretettel csókol

Franyó

Kedves Bandikám!

Örömmel tudatom Veled és általad mindazoknak, akik érdeklődnek, Kollár Clarisse f. hó 24-ike óta nyilvános, rendes Menyasszonyom.

Ezúttal gratulálok Goga Oktáviához írt politikai és költői cikkedhez, amit vasárnap nagy élvezettel olvastunk Jászberényben. Óriási milyen nagy vagy te, Apám, a prózában is. Nagy szíveséget tennél, ha a nőnek gratulálnál hozzám a kész örömökre nézve. Mondhatom nagyon örülök, hogy Téged ott mennyire értékelnek és sze-

retnek. Remélem miután szombaton oda megyek, egyszer még eljössz velem. Bélától kaptam Cairóól írást, azt írta, hogy délután átszalad Jeruzsálembé. Amint tehetem, meglátogatlak, csak fogadj szót a kollégáknak, hogy ne legyen valami bajod.

Szeretettel ölel igaz tisztelő híved

Franyó

Kedves barátom! Megbeszélésünkhöz képest értesítelek, hogy Irsay professzor igazgatóval beszéltem. Szombaton van hely számokra (külön szoba) a báró Wodainer-üdülőházban. Ápolóval vagy néval és minden-együtt naponta 12 koronában állapította meg az igazgató az ápolási díjat. Légy kegyes tehát szombaton 6-án d. e. 10 órakor dr. Lehotai Károly orvosot kórházunkban felkeresni, aki a Wodainer-üdülőházban orvos és akit dolgaidról teljesen informáltam, miután én szombaton d. u. vidékre utazom, nagyon szeretném, ha d. e. 10 órakor jönnél be, hogy én is találkozhassem veled, mert 2 ünnep jön a szombat után és én ünnepnapon nem jövök a kávéházba.

Szeretettel ölel és vár igaz híved.
1913. XII. 3.

Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára,
Leveléstár

ORBÁN JÁNOS DÉNES rovata

DEBÜT

Márkus
András

Anyám előre

anyám előre főz, hogy ha meghal, legyen még egy hétig mit ennünk

Antibiotikum

A higany nem beszél.
Egyik takaró a padlón. Kihűlt.
A másik engem melegít.
Mindenütt egy szó: antibiotikum.

Lemma

Az ágyon ismeretlen arcú lány alszik.
Azt álmodja, hogy elképzeltem meztelenül.
Apám a konyhában kutat.
Behoztam egy marék havat a hidegből.
Biztosan fázik. Megpróbálom felmelegíteni,
majd vigyázok rá.

Magamhoz, magamról, mint mindig

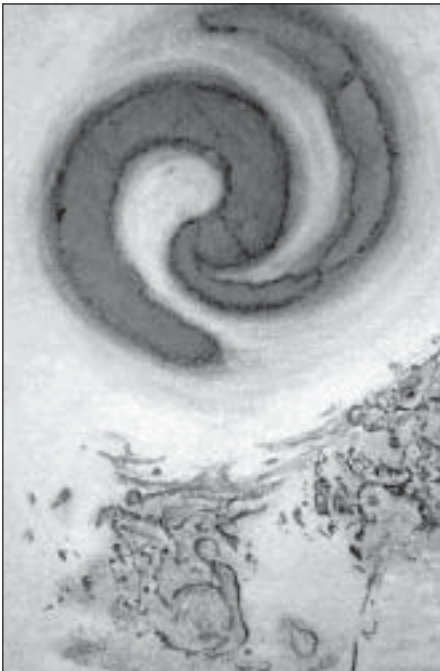
Éjfél tájt egy púposzteve voltam.
Majd személyiségzavar következtében
Tehenek farát kerestem.
Ki tudja, mit hoz majd a holnap.
Talán halott tyúk leszek a húslésvesben.
Csak íze legyen, az a lényeg.
S már nem életem hiába.

Azt mondják

mindenkinek hangosan köszönök
üzenetet adok át, ha kérnek
olyan vagyok, mint egy kapus
váltások már le, kérlek

Outside 2.

Egy varangy.
Azt akarom, hogy a barátom legyen,
hogy mosolyogjon, hogy elmondhassam
neki amit a barátoktól el szokás hallgatni.

HEGEDŰS ZSOLT

Százharminc-kilencvennel

– Fázol? Ne csukjam be az ablakot? – néz rám szemüvege fölött a nővér. Tiltakozásomra nyitva hagyja. – Tíz percig fekszem nyugodtan, utána visszajövök és megméröm a vérnyomásodat. – Még egyszer körülnéz, mielőtt becsukja maga mögött az ajtót. Másodszer vagyok itt, első alkalommal vért is vettem. Az ágy melletti kis asztalon kötszerek. Balra íróasztal, szemkört, a falra erősítve sterilizátor. Inkább konyhához hasonlít, mint rendelőhöz. Az ablakra rásüt a nap, a behajló ágon már rozsdásak a levelek. Tíz perc nyugodt heverés elég ahhoz, hogy a pulzus és a vérnyomás alapjára váltson.

Anyósom, aki stresszmentes állapotban egészen jól ért svédül, a múltkor félreértette a helyzetet. A percek teltevel mindinkább elhatalmasodott rajta az érzés, hogy elfeledkeztek róla. Feltápászkodott, lábujjhegyen az ajtóhoz lopkodott. Kintől lépések zaját hallotta, amire hanyatt-homlok iszkolt vissza, és fülében dobogó szívvel várta, hogy rányissák az ajtót. Hogy ez nem következett be, megismételte a procedúrát. Saját bevallása szerint háromszor... Utána hetekig járt ellenőrzésre.

Bezzeg, régen nem sokat méricskéltek. Be-mentél, rácsavarták a karodra a vásznat, pumpáltak egy kicsit, aztán mehetél is. Emlékszem, Béla előtte felhajtott a sarki kávézóban két pohár feles konyakot, kétszer körbefutotta a poliklinika épületét és fél lábon felugrált a negyedik emeletre. A sok szerencsétlen között ez senkinek sem tűnt fel. Az azonnali kórházi beutalóra szóló papírt összegyűrté és a köpöcsésébe dobta. Csak a nyári aratótábor alól való felmentést vitte be diadalmasan az évfolyamvezetőhöz.

Annnyira más itt minden. A folyosón fertőtlenítő helyett kávéillat terjeng, az orvosnő fehér köpeny helyett kosztumben fogad. Kár, hogy nem passzol a cipőjéhez. A nővérkén is utcai ruha van. Tegeződünk, ami nagyban hozzájárul ahhoz, hogy emberi méltóságomon nem esik csorba. És, talán ami a legfontosabb: nem kell bugyira vetkőznöm, mint ahányszor torokfájással mentem az iskolai orvos bácsihoz.

A fiúknak csak a sorozáskor kellett pucérra vetkőzniük. – Köhögjön, kérem. – Kapszokodott a százkilós nővér az éppen soron következő zacskójába. Egy sámlin ült, a fiúk sorban járultak eléje. Így állapították meg, hogy van-e sérvek. Nekem Arnold így mesélte. Tök meztelenül kellett válaszolniuk a sorozóbizottság kérdéseire. Civilek

és tisztak vegyesen ültek egy hosszú asztalnál, és ilyesmiket kérdeztek, mint: „Hogy hívnak? Mi az apád?”

Megborzongok. Jobb lett volna, ha hagyom a nővért, csukja be az ablakot. A hideg összehúzza az ereket, meghamisítja a méréseredményt. Ezt meg igazán nem szeretném, mert akkor nem derül ki, hogy mi oka a szédlékenységemnek. Mentem az utcán, és éreztem, hogy ha azonnal le nem ülök, elvágtódom. Szerencsére volt a közelben egy pad. Lezökkenem rá, vártam, hogy enyhüljön valamelyest a rosszullétem.

Jobb, ha idejében szabályozzák a vérnyomásom. Akkor nem ér kellemetlen meglepetés egy szélütés formájában. Felírnak valami gyógyszert, azzal majd szépen beállítom magamnak... Lehet, hogy elég az étrendem változtatni. Arnoldnak lenne igaza, amikor azt hajtogatja, hogy minek eszek annyit édességet? Ő meg minek enni olyan vastagon a vaját a kenyérré meg a sült krumplira? És a szokásos, esti vörösbort talán egészségesebb attól, ha kólával keveri?!... Fekhetek itt, mozdulatlanul, ha ilyesmire gondolok.

Mindjárt jön a nővér, és megméri a vérnyomásom. A biztonság kedvéért kétszer is. Rám néz a szemüvege fölött, és azt mondja: – Magas. A véranalízis eredménye alapján nem meglepő. – A fejét csóválja, miközben sorolja a tetteket. – Koleszterol, cukor ... – Vajon mi lehet még rossz?

A múltkor elég sok vért vehetett, nem néztem oda, de éreztem, hogy kétszer is ampullát cserélt. Arnold ennyitől összecsuksolt volna. Így szokott. Hol a váróteremben, hol az utcán. Kábé tíz percre a csapolás után. Pedig nem fél a tűtől, csak legőrcsöl. Saját szememmel láttam a múltkor, hogy egy csepp vér sem folyt ki a vénájából. Úgy kellett markolnia a levegőt, hogy néhány cseppet ki tudjon préselni magából. Pedig nem fél az injekciótól. Perfúzió közben még mutatóujjakra is képes.

Évekkel ezelőtt felszedett valami vérhasszerőséget a tengerparton. Két tekercs budipapírral szállt fel az éjjeli vonatra. Reggelre csak a másodiknak a csutkáján maradt egy félméternyi. Teljesen kiszáradva vitte be a mentő a járványkórházba, ahol azonnal belenyomtak egy katétert, és elkezdtek visszatölteni a hiányzó folyadékot. Szombat volt, az éjszakai váltást elfelejtették értesíteni, így aztán vasárnap reggelig az új páciens felé se néztek.

Arnoldot a gyomra húszpercenként emlékeztette a szomorú valóságára. Ilyenkor, kezében a

katéterrel addig nyújtózott, míg elérte az ágy alatt lapító ágtyálalt. Két roham között az álom kerülgette, de nem mert elaludni. Félt, hogy kiürül a zacskó és levegő kerül az ereibe. Csengetésére senki sem jelentkezett, ezért Arnold kezébe vette sorsa irányítását. Addig ügyeskedett, amíg sikerült kicserélni az üres zacskót a telivel. Meglazította a csipeszt a vékony műanyag csövön. Rögtön melege lett, ezért kénytelen volt lemondani arról, hogy siettesse a folyamatot. Közben megint aktuálisává vált az ágtyál használata. Szóval, nem unatkozott. Orvosa másnap vigyorgva hallgatta színesen lefestett kálváriáját. Összinte részvétéről biztosította Arnoldot, felírt valami pirulát és már vonult is tovább.

Délután szobatársat kapott, aki azzal kezdte, hogy megelőzte a mellékhelyiségben. Arnold rájött, hogy ha nem akar továbbra is az ágtyállal szórakozni, cselhez kell folyamodnia. Tíz perccel a bevetés előtt keserveset nyögött, felállt, komótosan papírt szakított, és a budi felé csoszogott. A pasi nyomban felpattant és két lépéssel bent termett. Öt perc múlva Arnold diszkréten kopogott. A harmadik kísérletre sikerült eltolnia a kényeszer-ingereik fázisát. Azontúl egészen jól megvoltak egymással.

Kapcsolatunk kezdeti stádiumában történt, ezért csak másnap hívtak fel. A barna egyenruhás kapus megvesztegethetetlen volt, ezért egy kis töprengés után követtem a többi látogatót az épület mögött fekvő füves mezőre. Kiáltásomra Arnold megjelent harmadik emeleti kórtermék ablakában. Bágyadtan intett, szomorúan nézte kezében a budipapír-tekercsüket. Szerencsére volt közöttünk egy kedves fiatalember, aki sorban feldobálta az ajándékokat. A gyepet hamarosan hosszú papírszalagok és törött befőttesüvegek borították...

– Elaludtál? – mosolyog rám a nővér. – Asztronautának mehetnél ezekkel az eredményekkel – nézegeti a géppel írt papírlapot a kezében. – Szerintem semmi bajod. Lehet, hogy csak fáradt voltál. Megméröm a vérnyomásodat, aztán a jövő héten eljössz, és elbeszélgetsz a doktornővel.

Baktatok a kavicsos ösvényen a buszmegálló felé. A Brunsviken partján egy öreg pár, botra támaszkodva nézik, amint a kisebb hajókat daruval emelik ki a szárazra. Odébb kis fabódé, előtte fehér asztalka. Leülök az egyik székre, lehántom a fagyiról a sztaniolt. A kreolbőrű eladó a pultra könyököl, tekintete elidőzik a szoknyám alól előbukkanó térdemen. Nem igazítom meg. Legyen neki is egy jó napja.

BÁNYAI JÁNOS:

Közép-Európa kisebbségi nézőpontból

Folytatás az I. oldalról

A „közép” ilyen értelemben „közteti” jelent, nem „centrálist”, és ez a furcsa, nehezen elérhető kulturális szituáció, a „köztesség”, alapvető sajátossága a közép-európai kultúráknak, de történeti ambivalenciája is ezeknek, önismereti szorongásainak meg bizonytalanságainak forrása.

Kundera és Brodskij vitája körül születnek a nyolcvanas években a Közép-Európa-mitoszok, nosztalgiai és álmok. Ezek lecsapódásai történeti tanulmányokban, vitairatokban, nyilatkozatokban.

De nemcsak ezért, nem pusztán értelmiségi vitáként vált időszerűvé Közép-Európa a nyolcvanas években. A szocializmus, amit reális, öngazgatású, vagy éppen a vidám barakk szocializmusának becéztek vagy csúfoltak, egyre meg, mély válságba került, az Európát kettéosztó vasfüggöny fenntartása ellehetetlenült, a nagy ideológiai konfliktusok kifutottak. Ezzel párhuzamosan érlelődött, majd aktualizálódott a Közép-Európa-gondolat, benne valamilyen remény arra, hogy részt lehet venni a vasfüggönyön, hogy le lehet szállni a különféle jelzőkkel illetett szocialista sztereotípiákról. A Közép-Európaról szóló beszéd stabilizálódik, többek között abban is, hogy közösen hirdeti a személyiség szabadságjogait, a gondolkodás és a nyelvek sokféleségének elvét, a kulturális és politikai toleranciát, a kölcsönös megértés és megismerés hiányának szükséges felszámolását, miközben csalhatatlanul a józan ítélőképességre támaszkodik. Az így körülírható Közép-Európa-szólam valóban reménykeltő volt, hiszen ebben a működőképesnek látszó kommunikációs hálóban mintha különböző kultúrák, nyelvek és hagyományok közreműködése vált volna felismerhetővé, vagyis a kelet irányából érkező erőszakos egységesítő előírásokkal szemben a különbözős szabad választása, az életstílusok és értékorientációk eltéréseinek elismerése és elfogadása. A különbözős jogának elismerése a kölcsönös megértés és megismerés alapfeltétele. Csak később derült ki, hogy a „másik”, a „te”, az „idegen” létezésének belátása és elfogadása egyáltalán nem garantálja a „szubjektumok kölcsönös megértését.” (David Held) Ettől függetlenül azonban a nyolcvanas évek végén a Közép-Európa-beszéd mintha elindult volna a nyelvek sokféleségének egymást erősítő elfogadása felé, jelezve, hogy mindenki csak a saját nyelvén beszélhet az életéről és értelmezheti a saját kultúráját. Az azonos alapozottságú Közép-Európa-beszéd, miközben toleranciát hirdetve párbeszédre buzdított, többek között a kultúrák közötti párbeszédre is, nagyon megemelte az anyanyelviség jelentőségét, utalva ezáltal arra, hogy a dialógus feltételeként meghatározott nyitottság éppen a saját – nyelv, irodalom, kultúra, mítosz, előítélet, sztereotípiák – megértésén alapszik.

Kunderával szinte egyidőben fogalmazta meg Konrád György *Van-e még álom Közép-Európáról?* című hosszú esszéjében, hogy „A közép-európai álom nem tömegkulturális jelenség, inkább romantikus és szubverzív.” A mondatjelentés hangsúlya az utolsó szóra esik, arra hogy a „közép-európai álom” „szubverzív”. Valóban szubverzív, felforgató és romboló. Megjelenését és gyors elterjedését éppen ezen sajátossága indokolja. Így érte üthet részt a vasfüggönyön, így érte lehet a kőkeményre vált, katonai jelenléttel megerősített rendszer és ideológia bomlasztója. Ebben a törekvésben az erőforrást annak belátása jelentette, mondja Konrád, „nem vagyunk abban a helyzetben, hogy ne vegyünk tudomást egymásról.” A nyolcvanas évek második felében értelmiségi körökben oly elterjedt Közép-Európa-diszkurzus éppen azt fejezte ki, azt a felismerést és belátást, hogy nem vagyunk egyedül, hogy tudomást kell vennünk egymásról, és hogy ez a tudomásulvétel önmagunk megismerésére meg nyitottságára, nem utolsósorban majdnem elsorvasztott beszélgetésképességünkre épül.

Egy-két évvel később Vajda Mihály arról szól, hogy „Közép-Európa újrafelfedezése az utóbbi néhány év-

ben nem más, mint a közép-európai *status quóval* szembeni elégedetlenségének kifejeződése.”

A „szubverzív” és az addott szembeni „elégedetlenség” kifejezésének lehetősége rejlett tehát a nyolcvanas évek második felének Közép-Európa-beszédében és Közép-Európa-álmaiban. Amely nem kizárólag intellektuális beszéd, éppen hangsúlyos szubverzivitása folytán a szövegekben beivódott erősen politikai – felforgató – beszéd is.

Hangoztatnak azonban akkoriban és később a Közép-Európa-diszkurzussal szemben számottevő fenntartásokat is. Nemcsak Peter Handke radikális elutasítására gondolok itt, hanem például Antun Soljan horvát író gondolatára, miszerint Közép-Európa „politikailag ma nem létezik”, ezért „Ebben a helyzetben természetesen világos(abb)an látszik, hogy minden kis irodalom ugyanannak az európai szellemnek az emanációja, mint a nagyok, hogy ugyanazon az örökségen alapulnak, és hogy bármely pillanatban meghatározóvá válhatnak az egész európai kultúra további folyamatára.” (*Európa kantonizációja*. Kell-e nekünk Közép-Európa? Századvég, különszám. 152. old.) Soljan az egységes Európa híve, szerinte Európa nyugati, keleti és középső része nélkül „soha nem lesz Európa”. Eppen ezért csak feltételesen beszél arról, hogy vannak „Közép-Európa népeire jellemző közös és a többiekétől eltérő specifikus tulajdonságok” a történelmi tapasztalatokban, a kultúrák egymásmellettiességében, a provinciálistól való menekvésben, mert ezek mind az „európai alapba” épülnek be.

A kilencvenes évek legvégén Vajda Mihály már arról beszél, „lehet, hogy soha többé nem lesz Közép-Európa”, újraélesztése – kulturális újraélesztése – lehetetlen, és ez nem „a globalizáció feltartóztatatlanságából következik”, mert Vajda Mihály el tud képzelni „egy olyan gazdaságilag, politikailag egységes-globális világot, amely nemcsak nem söpri el, hanem meg segíti is a lokális-regionális kultúrákat.” De nyomban hozzátesszi, hogy Közép-Európa kulturális újraélesztésének lehetetlensége „abból következik, hogy ebből a kultúrából mára semmi nem maradt.” „Semmi nem maradt”, ha Soljannak azt a gondolatát követjük, miszerint minden európai kultúra, az úgynevezett kis és nagy kultúrák egyformán „ugyanannak az európai szellemnek az emanációi”. Ami végül is a kultúrák különbözőségén alapuló párbeszéd lehetőségének, a megértésnek és a megismerésnek a visszavonása, hiszen aligha bizonyítható Soljan azon feltételezése, hogy a „kis népek” irodalmi közvetlenül és hatékonyan szólnak, szólhatnak bele az európai szellem kialakulásába.

Azt lehet ennek alapján mondani, hogy a nyolcvanas/kilencvenes évek fordulóján bekövetkezett rendszerváltás után elnémult a Közép-Európa-beszéd, már csak ritkán emlegetik a térség sajátosságait, s akkor is fenntartásokkal. A romantikus és szubverzív Közép-Európa-gondolattal a keleti kultúra szorításából menekülni igyekvő kultúrák, miként azt Soljan elég korán megfogalmazta, majd Vajda Mihály egyértelművé tette, Európa felé indultak el, és nem gondoltak többé arra a köztesre, amelyről oly jól lehetett álmodni alig egy-két évvel korábban.

De megfelelkezhetünk-e ezért Közép-Európáról? Van-e rá ok, hogy a berlini fal lebontása után még

fenntartsuk a Közép-Európa-fogalmat, van-e rá ok, hogy őrizzük a Közép-Európa-diszkurzust?

Konrád György jegyzi meg már idézett esszéjében, hogy „Akárkihez tartozik egy térség, lesz rajta kisebbség, amely jogokat kíván, méghozzá nemcsak egyéni-állampolgári, de csoportos-nemzeti jogokat is.” Ebből arra lehet következtetni, hogy Közép-Európa politikailag bárhová is tartozzék, akár az egységes Európához, mindenképpen szembe kell néznie a nemzeti, de nem csak a nemzeti kisebbségi

kérdéssel. Erről Timothy Garton Ash írt a *Létezik-e Közép-Európa* című tanulmányában. (Kell-e nekünk Közép-Európa? 87–103. old.) „Ha a jövőbe tekintünk, úgy tűnik, a hazai antipolitikai stratégiák gazdagítása és artikulálása mellett az egyik kulcsfontosságú közép-európai ügy a kisebbségi jogok kérdése. Teremthető-e egy közép-európai álláspont abban a kérdésben, amely alapján a térséget a leggyakrabban, a legtragikusabb módokon és (a szomszédos birodalmak szempontjából) a legsikeresebben megosztották, abban a kérdésben, mely különböző népek, fajok, kultúrák, vallások együttélési kísérleteit (kudarcait) érinti. Még ma sem tudnak közös nyilatkozatot megfogalmazni a legnyitottabb, a legtoleránsabb, legdemokratikusabb szellemiségű szlovákiai és magyarországi értelmiségiek a szlovákiai magyarok helyzetét és a velük való bánásmódot illetően.” Nyugodtan hozzátehetem, a szerbiai és magyarországi, a romániai és magyarországi nyitott, toleráns, demokratikus szellemiségű értelmiségiek sem tudnak ilyen közös nyilatkozatot megfogalmazni, legfeljebb senkit sem mire sem kötelező deklarációkat. A szerző szerint „Egy ilyen közép-európai dialógus akadályai sok esetben történeti, érzelmi és intellektuális eredetűek.” (101. old. kiemelés T.G.A.)

A rendszerváltással a Közép-Európa-diszkurzus befejezte küldetését, időszerűsége eltűnt a történelmi fordulat nyomán, mégsem kellene megfeledkezni róla. Lehet, hogy nemcsak a „kisebbségi jogok kérdése” mint „kulcsfontosságú közép-európai ügy” indokolja

a Közép-Európa-gondolat fenntartását, mert ahogyan Antun Soljan fogalmaz: „semféle kulturális, nyelvi, nemzeti és vallási uniformizálás nem vezet jóra: Európa nem azt követeli Közép-Európa népeitől, hogy a hozzá való csatlakozás érdekében semmisítsék meg önmagukat, hanem hogy sokrétűsége specifikus tényezőiként kapcsolódjanak hozzá. Ennélfogva e népek számára mindig különösen fontos volt saját nyelvük, kulturális identitásuk megővése és nemzeti integritásuk megőrzése: nem mintha különösebben elvakult nacionalisták, vagy parókialis szelleműek lettek volna, hanem mert tragikus történelmi körülmények között gyakran ez volt a túlélés egyetlen módja, az egyetlen lehetséges ellenállás akár a nagyobb szomszéd népek, akár a különféle álközömpolita, utilitarista, technológiai megoldásokat kínáló ideológiák hatalmas, agresszív, totalitárius, egységesítő nyomásával szemben.”

Lehet, hogy a közép-európai illúziók sorába tartozik annak elhittetése, hogy az Európába tartó közép-európai népek külön-külön, önmagukba zárkózva őrizhetik meg kulturális identitásukat és nemzeti integritásukat. Európai ugyanis nem kedveli az illúziókat, az illúziókeltést pedig semmiképpen sem. Ezért tűnik természetes folyamatnak, hogy Közép-Európában éppen a túlélés, a sajátos történeti és műveltségi értékrend megőrzése érdekében kell újragazdagságot a nemzeti és a kultúra évszázadokon át fenntartott alapkérdéseit. Dilemma ez, megoldására javaslatot tenni nem az én tisztem. Annyi azonban kimondható, hogy a Közép-Európa-diszkurzus fenntartása éppen az Európába vezető úton érzékelhető egységesítő nyomással szemben nélkülözhetetlen.

Mert mit lehet Európában kezdeni azzal a nagyon is közép-európai önismereti szorongással, amiről Závada Pál Milota György nevű regényhőse így beszél:

„Mi magyarok?, mi tótok?, mi Kárpát-medenceiek?, mi magyarországiak? (de mikori magyarországiak?), mi felvidékiek? (de felvidéki magyarok, vagy felvidéki tótok?, és persze megint kérdés a mikor), vagy mi alföldiek?, mi alföldi szlovákok? (és magyarok és egyebek?), mi tót ajkú magyarok? (amit jó ideje helyesebb volna már úgy mondani, hogy magyar ajkú tótok, pontosabban szlovák származású, de jobbára már magyar ajkúak), vagy kicsodák?”

De én ezt most ki nem gubancolom... Veszem inkább ezt az egész vidéket, amelyet az idők során több országba tagoltak szét, és elkezdem újra a mi tárgyunkra vonatkozó történetét. Ágazattörténeti vázlatát.”

Milota György a méhészet ágazattörténetét adja elő, de – gondolom – nem a méhészetéről beszél.

„Hogy hiába adtam elő én már számtalanszor eleink méhészkedésének kezdeteit, ez bizony messze nem azonos a hazai méhésztudomány múltjával. Már csak azért sem, mert nem föltétlenül fedik egymást a mi hazánk történetének szereplői a mi elődeinkkel. Így hazai méhésztudományunk sem azonosak a mi elődeinkéival. A mieink a mieinkkel. Attól függ ugyanis, hogy kik a „mieink” és hogy mi az a „mi”.”

De megállok itt és nyitva hagyom annak a kérdésnek a megválaszolását, hogy van-e „Európa-konform” válasz Milota György önismereti, sajátosan kisebbségi kérdésgubancára, vagy éppen ellenkezőleg, nem a válasz után kell kutakodni, hanem ennek a szituációnak, a szellem, az intellektus, az életrajz, a kultúra fentebb már emlegetett „köztességének” megőrzésére, fenntartására kell törekedni, arra, hogy legyen Közép-Európa, még akkor is, ha álom csupán vagy nosztalgia, hiszen semmiképpen sem ország, mégcsak nem is Európa-régió. Mert ez a „közöttiség” mint beszédhelyzet, mint a kultúrák virtuális párbeszédének talaja az önmegismerés révén visz vagy vihet közel bennünket a másik, az idegen megismeréséhez és megértéséhez. Mert éppen ez tanít meg bennünket, ha kicsit is tanulmányok vagyunk arra, „hogy kik a „mieink” és hogy mi az a „mi”.”

Ebből következik, hogy a Közép-Európa-gondolat, amelyről oly könnyedén mondtak le Közép-Európa „kis népei”, amikor nagy léptekkel elindultak Európa felé, a közép-európai kisebbségek számára, éppen történelmi tapasztalataikból, a sehová sem tartozás lélekromboló élményéből következően fenntartásra, megőrzésre és ápolásra érdemes még méltó gondolat. Nem azért, mert így a „közép-európai kisebbségi ügy” megoldható. Megoldhatatlan ügy mindaddig, amíg hatalmi viszonyok függvényében merül fel, viszont megszűnhet „ügy” lenni a „köztesség”, a „közöttiség” közép-európai kulturális és nemcsak kulturális tapasztalatának megértésében. Másszóval, Közép-Európa nem a sokszor tragikus közép-európai történelmi emlékek fenntartása miatt van szükség, hanem a kisebbségek térségi meghatározása érdekében.

Három író születésnapja

A születésnap megünneplése huszonötön felül már egyfajta mérlegelés, tudatos számonkérés saját magunktól, mire vagyunk hivatottak, mit tudunk, tudtunk megtenni azért, hogy értéket teremtsünk. Huszonötön felül az ember, pláne, ha író, mérlegel, némelyek tragikusabban fogják fel az évek múlását, megpróbálnak szembeszállni az idővel, mások elfogadják, sőt ironikusan viszonyulnak hozzá. Néha még az is megfordult a fejében: az emberek azért ünneplik születésnapjukat, hogy pontosan, évről évre számon tudják tartani, hány évesek.

Pénteken délben a Romániai Írószövetség temesvári kirendeltségének székhelyén három író, költő – Anavi Ádám, Podlipny Annemarie és Mandics György – ünnepelte születésnapját, s velük együtt számos meghívott barát, ismerős. Nagyon érdekes ez a bánsági szellemiség, a különböző népcsoportok, kultúrák keveredése, a nyelvek sokszínűsége. A békés együttélés

és a barátság, ami az értelmiség között kialakult az évtizedek során. Mert ez jellemzi ezt a vidéket, s erre méltán büszkék a temesváriak.

Mircea Mihăieș, az Orizont irodalmi folyóirat főszerkesztője meleg szavakkal indította a különleges eseményt. Ez az összejövétel egyfajta visszatekintés volt a múltba, emlékek elevenedtek meg, viccek, poérok csattantak, sírva nevettek és nevetve sírtak azok, akik megtisztelték jelenlétükkel a „happeninget”, ahogy azt az örökös jókedvű, minden kérdésre találó választ adó Anavi Ádám nevezte. Pongrácz Mária író a hatvanöt éves Podlipny Annemariet méltatta, azaz ismerkedésük első pillanatait elevenítette fel, osztotta meg a közönséggel. Ifjú riporterként ismerte meg a német írónőt, amikor egy nap férjénél, a neves festőművészénél, Podlipny Gyulánál járt interjú készíteni. – Franyó Zoltán mondta mindig, hogy Marika, te vagy a kultúra anyyala – talózott emlékeiből Pongrácz Mária. – Most

Franyót parafrázálva ezt kívánom Annemarienek is – fejezte be a méltatást. – De miért ne lehetnétek mind a ketten? – jött a frappáns válasz a közönség sorai közül.

A hatvanéves Mandics Györgyöt nemcsak íróemberként, hanem matematikusként, ufókutatóként és számos érdekes dologgal foglalkozóként ismerik itthon és határokon túl. Magyarországról, Budapestről jött haza születésnapot ünnepelni, rég nem látott barátokkal találkozni. Ő is azok közé tartozik, akik nem félnek megismerkedni az újjal, minden érdeklő, amiben fantáziát lát. Jelenleg elektronikus irodalommal foglalkozik – árulta el. – Nem hallottam még ilyesmiről – mondtam naivan. – Nem baj – nevetett –, nemrég találtam ki. Mandicsot Anavi Ádám méltatta. Olyan emberről van szó – mondta –, aki nagyon sokszor utolsó pénzéből könyveket vásárolt. S akárhová megy a világon, nem szégyelli származását, mindenhol büszkén vallja magát temesváriának, bánságinak.

Anavi Ádám tudtunkkal az ország legidősebb költője. Szellemi frissességét nemhogy irigylik, de csodájára járnak. Kitűnő humorral áldotta meg a teremtőt, ő a nagy neveltető, az életet a visszajára fordító költő. A hosszú élet titkát is elárulta, egy feltétellel: ha a teremben lévő közel száz személy nem mondja el senkinek. A titok: úgy kell élni, hogy minden nappal nem öregebb, hanem fiatalabb legyen az ember. S ha ezt elhisszük, akkor sikerül. Bárányi Ferenc felhívta a figyelmet arra, hogy a teremben majd mindenki haja fehér, s ne feledjék, hogy legtöbben Anavi Ádám, azaz Frucht Ferenc tanítványai voltak. Azt is elmondta a tanár úrról, hogy minden korban tudta, mikor kinek mit kell mondania, s bár február 26-án betölti a 94. életévét, ha két cintányért összevernek, ő biztosan ott van. Anavi Ádám erre az alkalomra írt frappáns versével zárta a szülinapi összejövételt: „A sors gunyoros fintora! – Ki kéri tőlem számon? Túléltem harminc szeretőm, / s százhusz tanítványom.”

NAGYÁLMOS ILDIKÓ

A mester tanítványa

PODLIPNY ANNEMARIE hatvanöt éves

Borozgattunk az öreggel. A Mester formában volt, bejártuk gyermekkorát, ifjúságát állomásait, megpihentünk Angyal-földön, Pozsonyban, aztán a budapesti Szépművészeti Akadémia termeiben. Jöttek a tárlatok, az első bizonyosságok, melyek nem térben, hanem intenzitásban mozgatták meg a műértők lelkét. Szigorúbb Mestert, avatottabb professzort nem ismert Temesvár Podlipny Gyulánál. Miközben életének fejezeteit lapozgattuk, ifjú felesége, az alig huszonhat éves Annemarie sürgött-forgott körülöttünk. A Mester meglehetősen fiatal volt, nemrégiben nősült újra. Az ifjú asszony lágy tónusú, meleg pasztelleket festett, ha tehette, a kertben, többnyire lopva, amikor tudta, hogy a szigorú Mester nem figyel rá. A német asszony magyarul beszélt férjével, tisztelettel, akár Mester és tanítványa. Podlipny Gyula, akkor, jelenlétemben kijelentette, hogy Annemariet az Isten is műkritikusnak teremtette. Van benne elég értelem, szaktudás, kitartás, hogy kritikai cikkeket, tanulmányokat írjon, kutasson a bánsági alkotók hagyatékában, s ne fecsegetse idejét a festészetre. Az asszony hallgatott a jó tanácsra. 1972-ben jelentette meg első tanulmányát a svábok bejövételét megörökítő német festőről, Stefan Jägerről, majd 1975-ben Ferch Ferencről, a monumentális Dózsa-festményéről híres magyar érzelmű festőről írt könyvet. Ezt követte A XVIII.–XX. századi bánsági festészeti album, majd férjéről, Podlipny Gyuláról írt monográfiát. Neki köszönhetjük azt is, hogy Szuhanek Oszkár, Gallas Ferdinánd emberi-művészi világába beléphetünk, német pontossággal készített monográfiái által. Mint a Nemzetközi Lenau Társaság tagja alapvető tanulmányt írt Nikolaus Lenauról, aztán Carmen Sylva, a költő-királynő regényes életét dolgozta fel, mely román fordításban is napvilágot látott.

Podlipny Gyula ma már a múlté, Annemarie pedig a jövőnek dolgozik. A német nyelvű irodalmi kör vezetőjeként, folyóirat-szerkesztőként küzd azért, hogy e tájon a német irodalomnak termőtalaja legyen, fiatalokat támogatót, egyenget az írói kitérkedés útján. Február 20-án töltötte be hatvanötödik életévét. Tucatsyi munkával maga mögött, számtalan kitüntetéssel a tarsolyában. Megpróbál maradandót alkotni, legjobb tudása szerint. Teremtő ember, körülötte pezseg az élet, melynek paraszát ő maga is szívja a szívében.

Podlipny Annemarie

(PONGRÁCZ)

Az ünnepelték

Csillagok szálltak le az égboltról

Folytatás az I. oldalról

Mátyást királlyá választják

BENCZÉDI SZÉKELY ISTVÁN
és THURÓCZI JÁNOS krónikája nyomán

Amikor László király meghalt, erősen megijedtek azok az urak, akik Hunyadi László halálát okozták. Hogyne ijedtek volna meg, amikor Szilágyi Mihály nagy sereggel közeledett Buda felé.

Pedig Szilágyi Mihályt nem is a bosszúállás szándéka vezette, ő ennél többre vágyott: trónt akart megszerezni unokaöccsének, Hunyadi Mátyásnak.

Amikor Szilágyi Mihály fegyveres sokasággal Pest városába érkezett, az isteni akarat csodálatos jeleket mutatott. Az első éjszakán, abban a hideg télben minden csillag fényesen ragyogott az égen, a Duna vize pedig olyan erősen befagyott, hogy a jég hátán úgy járhattak, mint a sík mezőn.

Reszkettek is az urak a budai várban, mert Pest felől minden baj nélkül fel lehetett jutni a várba. Ha most Szilágyi Mihály bosszút forral, vége az életüknek...

De Szilágyi Mihály megüzente az uraknak, hogy nem áll bosszút Hunyadi László haláláért.

Ekkor az urak felbátorodtak, levonultak Pest városába, hogy a király megválasztásáról tárgyaljanak. Ott sokat tárgyalni nem kellett, mert a köznevelés sokasága, negyven ezer ember állott a Duna jegén, és mind Hunyadi Mátyást éltette. A gyerekek pedig ezt a dalt énekeltek a pesti utcákon:

Mátyást mostan választotta
Mind ez ország királyságra,
Mert ezt Isten adta nekünk
Mennyországból általmunkra.

Ezen a napon is csoda történt: a választás híre még ki sem szivárgott, de a pesti nagytemplomban már felhangzott a hálaadó ének. Amikor aztán az egész nép megtudta, hogy Mátyás lett a király,

mindenki nagy örömmel ujjongott. Minden templomban meghúzták a harangokat, harsogtak a kürtök, szóltak a sípok, és olyan nagy hangon énekeltek mindenki, hogy megtelt azzal a levegővel.

A választás éjszakáját annyi máglyarakás világította meg, hogy az emberek azt hitték, a csillagok szálltak le az égboltról. Soha még királyválasztás ennny örömmel, ennny dicsőséggel nem történt. De nemcsak Magyarországon örültek ennek a választásnak! Erdélyben még sokkal nagyobb volt az öröm, mert a Hunyadiak onnan származtak, s maga Mátyás Kolozsvár városában született.

Mátyás király bautzeni szobrának feje (ismeretlen mester munkája)

Ezért aztán Szilágyi Mihály, aki az egész választást rendezte, a választás után levelet küldött az erdélyi rendeknek. Azt írta a levélben:

„Ti láttátok a fenséges Mátyás urat, amikor megszületett, szemetek előtt nevelkedett, ezért magatoknak nevezhetitek. Nyissátok meg hát a vigasság forrásait, örvendjétek, vigadjatok, ujjongjatok és adjatok hálát a jószág Istennek azért a boldogságért, amelyben a magyar nemzet részesült.”

Órult az egész Magyarország, vele örvendezett szép Erdélyország, amiért a törökverő Hunyadi János fiát, az ifjú Mátyást királlyá választották.

Mátyás király könyvtára

BONFINI krónikája és GALEOTTO MARZIO
nyomán

Mátyás király budai palotáját mindenki megbámulta: egyesek a tágas ebédloket, a fényes hálószobákat dicsérték, mások a berakásokkal ékes ajtófélfákat vagy kandallókat, amelyeknek tetején szebbnél szebb szobrok állottak. Sokan megbámulták a könyvesházat is, amely görög és latin könyvekkel volt tele. Különösen a könyvek kötése tetszett a látogatóknak: minden kötetten Mátyás király címerét látták. Ezért aztán a Corvin névről is nevezték a könyveket Corvináknak. Tetszett a díszes könyv mindenkinek, de az olvasáshoz akkor még kevesen érezték kedvet.

Történt egyszer, hogy Mátyás király szürkületkor bement a könyvesházba, meri maradt néhány perce, amit kedves könyvei között tölthetett. Hát, ahogy belépett, megpillantott egy rongyos fiút, aki a hátsó kijáraton el akart illanni.

– Megállj! – kiáltotta a király.

A fiú megállt, és álló helyzetben úgy reszkedett, mint a nyárfalevél. Hóna alatt egy Corvina letépett kötést szorongatta.

A fiú nem mert felelni Mátyás király szavára, csak állt és reszkedett a félelemtől.

A király megsajnálta és azt mondta neki:

– Fiam, a könyveknek te a kötését tépted le, pedig annak a benne lévő tartalom az értéke. En is azt tisztelem, amit a tudósok és az írók alkotnak, azért kötettem be díszesen a könyveket. Te nem is tudod, mitől fosztottad meg magadat, amikor a kötést ellopod és a betűt itthagod.

De már akkor rohantak a könyvtárosok is, és nyakoncsípték a tolvajt. Mindegyik útni akart rajta egyet, hogy saját vétkét takargassa, hiszen az ő hibájuk volt, hogy a fiú a könyvesházba besurranhatott. De a király megvédte a fiút, és azt mondta a könyvtárosoknak: – Vegyétek el tőle, amit el akart lopni, aztán hagyjátok futni. Elég büntetés az neki, hogy egész életében a tudatlanság sötétjében kell botorkálnia.

Ebben az időben még a főurak sem ismerték az olvasás örömét. Történt egyszer, hogy az urak a tanácsterem előszobájában gyülekeztek, mert a királyhoz még nem lehetett bemenni.

A főurak csendesen beszélgettek, nézelődtek, vitatkoztak és tréfálkoztak: múltatták az időt, ahogy ők maguk mondták. Múlt is az idő, kinek így, kinek másképpen, s hát egyszer Báthori Miklós püspök, aki egykor Olaszországban tanult, kihúzott zsebéből egy kis kötetet és olvasni kezdte.

Az urak megbámulták és kinevették a püspököt, mert szokatlan volt előttük, hogy azon a helyen, ahol beszélgetni vagy udvarolni szoktak, valaki könyvet olvasson.

Ahogy javában nevétek a püspököt, kilépett Mátyás király, és mindjárt a püspök védelmére kelt. Azt mondta az uraknak:

– Nagyon helyesen teszi Báthori Miklós, hogy a tétlenséget kerüli, olvas és tanul, amikor csak teheti. Akik kinevetik, ostobaságukról tesznek bizonyosságot. Hát nem hallottatok Catoról, erről a bölcs és jeles római férfiúról? Cato a tétlenséget bűnnek tartotta, ezért minden percét okosan és előrelátóan beosztotta. Mindig volt nála könyv, s míg a római szenátus tagjai összegyülekeztek, olvasással töltötte az időt. Ha Báthori Miklós is ezt teszi, ezért dicséret illeti meg, nem csúfolódás.

A fecsegő urak elszégyelltek magukat, s attól fogva a püspök háborítatlanul olvasgathatott a palotában.

Aradi és temesvári díjazottak

Nemzetközi Irodalmi Pályázat

„Szép vagy Alföld...” címmel hirdette meg a csongrádi székhelyű Alföld Művészeti Egyesület irodalmi pályázatát. A költői-írói verseny meghirdetéséhez kedvet és nagy lendületet adott többek között a közelmúltban – ugyancsak az Alföld Egyesület által kiírt „Tisza” költői pályázat sikere is, hiszen azon 6 ország több mint száz alkotója képviselte magát műveivel. A nagyarányú részvétel, a több helyről érkezett alkotókat összefogó kezdeményezés sikere ösztönözte Góg János Juhász Gyula-díjas költőt, az egyesület elnökét egy újabb pályázat útjára indításában, melyre 42 alkotó 136 művel jelentkezett.

A felhívásra zömében hivatásszerűen írással foglalkozók neveztek határon innen és határon túlról. A szóróanyag magyarság képviselőiben pályaművek érkeztek Erdélyből, a Vajdaságból és Kárpát-Ukrainából is. A Faludy György Kossuth-díjas költő vezette zsűri az alábbi helyezéseket, díjakat ítélte oda:

Vers kategóriában arany oklevelet és Zentai Kálman grafikus különdíját nyerte és vehette át Polner

Zoltán szegedi költő, „Az Alföld porondján” című verséért. A verskategória 2. helyezetteje Vinkmann Attila abaújkéri költő, 3. helyezett pedig Eszteró István költő Temesvárról. Az aradi Szép Mária Terézia bronz oklevelet kapott. A novellisták közül a zsűri Motorcza Gyula budapesti író jutalmazta első díjjal, második helyezést Bene Zoltán Nagykállóból, a 3. díjat pedig Kovács Karolina nyerte el a vajdasági Becséről, aki egyúttal megkapta Dr. Kurucz Ferenc dandártábornok, Békés megye rendőrfőkapitánya különdíját is.

A „Szép vagy Alföld...” irodalmi pályázat egyes versei, novellái az alkotás örömeiről és a közös emberi (környezeti és szellemi) értékek megőrzésének igényéről tesznek tanúbizonyságot. A kifejtett gondolatok, érzések egyéniek, az adott individuumhoz, költői-írói személyiséghez kapcsolódnak, de egyvalamben mégis hasonlítanak: az alföldi rónaság, az alföldi táj szeretetében.

GÓG LAURA

Munkácsy-kép kalapács alatt: 60 milliós rekord kikiáltási ár

Munkácsy: A baba látogatói

Hatvanmillió forintos rekord kikiáltási áron bocsátja árverésre Munkácsy Mihály (1844–1900) A baba látogatói (régben: Gyermeklátogatók) című festményét a Mű-Terem Galéria április 12-én; az aukciósház tájékoztatása szerint e kép a legértékesebb alkotás, amely a második világháború óta felbukkant a magyar műkereskedelemben. A művész egyik leghíresebb szalonképe korábban a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításán volt látható.

A festményt a magyar állam képviseletében Görgey Gábor kulturális miniszter adta vissza tavaly novemberben – három másik Munkácsy-művel egyidejűleg – az eredeti tulajdonosoknak: az auschwitzi koncentrációs táborban meggyilkolt

Vida Jenő műgyűjtő Dél-Amerikában élő örököseinek.

E négy Munkácsy-alkotás – több más műtárgyhoz hasonlóan – ládákba csomagolva a Magyar Vöröskereszt védelme alatt álló Pannonhalmi Apátságba, majd a szentgotthárdi ciszterci apátságba került.

A festmények az 1940-es évek végén kerültek vissza a Szépművészeti Múzeumba, majd a Magyar Nemzeti Galéria 1957-es megalakulásakor a képtár gyűjteményének részévé váltak, s a műveket később sem államosították. A Munkácsy-képeket a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal védetté nyilvánította, így azokat nem lehet kivinni Magyarországról.

Kulturális hírek

Budapesti Tavasz Fesztivál: március 14–31.

A rendezvény már 21 éve Magyarország legnagyobb kulturális fesztiválja. Ez az eseménysorozat világszerte is jelentősnek számít. A világ minden országában számon tartják, az utazási irodák már hónapokkal előre megkapják a tervezett műsorfűzetet. Március utolsó két hetében a magyar főváros 50-60 helyszínén kb. 200 esemény várja nemcsak a belföldi, hanem a külföldi turistákat is. A fesztivál kínálatában a komoly- és könnyűzenei koncertek mellett helyet kapnak színházi előadások, filmvetítések, szabadtéri programok és más fesztivál jellegű események is.

Kolozsvári Színház

A márciusi előadások: 5-én, este 7 órákor William Shakespeare Téli rege, 7-én, este 8 órákor S. Anski nyomán: Fehér tűz, fekete tűz (Dybbuk) – stúdióelőadás, 8-án este 8 órákor Marie Jones Kövekkal a zsebében – stúdióelőadás, 9-én este 8 órákor Fehér tűz, fekete tűz, 10-én, este 7 órákor Brian Friel Fordítások – stúdióelőadás, 12-én este 7 órákor Goldoni Komédia-színház, 14-én este 7 órákor Benjamin Britten-Selmezi György-Visky András A vasárnapi iskola, avagy Noé bárkája, 28-án, este 7 órákor Christopher Marlowe Doktor Faustus tragikus históriája – BEMUTATÓ ELŐADÁS.

Fia őszinte könyvet írt Farkas Mihályról

Farkas Vladimir, az ÁVH egykori alezredese, szeptemberi halála előtt meg beferezte apjáról, Farkas Mihályról írt könyvét, amely őszinte, leleplező erejű szöveget tartalmaz. Az ebből készülő könyvet a Korona Kiadó gondozza, de a megjelenést az anyag hosszadalmas rendezése és jogi egyeztetések is késleltetik.

Magyar nyelvű színház nyílt New Yorkban

Január végén a Bnai Zion Alapítvány Manhattanban a 136 East 39. utcában Magyar Művész Színházat nyitott. Az elegáns, 222 nézőnek helyet adó helyiségre könyvtár és ajándékbolt is kapcsolódik. Háromi Péter, a színház létrehozója az ünnepélyes megnyitóján elmondta, hogy céljuk a budapesti és más vidéki városok nagy sikerű produkcióinak az otthonival egy időben történő bemutatása, vendéglátókat való meghívása. A színházi előadások után a kávéházakban irodalmi

estek rendezését tervezik, illetve társasági és kulturális zenés-táncos összejöveteleket szerveznek.

zEtna

„Egyszer Kosztolányi Belgrádba utazott, és leszáll az újjédei vasútállomáson. Mikor megtudta, hogy negyven percig várják a zombori expresszt, igazi úri tempóval konfliktust fogadott, és befiakerezett az Erzsébet Szállóig. Megnézte a várost, aztán megállapította, hogy Újjédeknek egészen más hangulata van, mint Szabadkának, de a por mindenütt ugyanaz. Bejegyezte a noteszébe: Megírni az alföldi port. Két évvel később Pesten nézegette a jegyzeteit, hangosan felolvasta, amit írt, megcsóválta a fejét, de a küldönc már várta. Nekiült, és megírta az Alföldi por című cikket, amelyben regénycímnek ajánlja a fenti címet: Figyelmükbe ajánlom ezt a címet, és kérem, írjanak hozzá egy regényt.” – meséli Gobby Fehér Gyula a zEtna (internetes irodalmi lap, Zenta) új frissítésében.

350 éve halt meg Tartuffe szülőatyja

Háromszázharminc éve, 1673. február 17-én halt meg Jean-Baptiste Poquelin francia drámaíró, színész és rendező, jóval ismertebb néven: Molière. Molière-t az utókor elsősorban íróként ismeri, noha inkább volt színész, aki igyekezett olyan szerepeket írni, melyek illettek alkatahoz. Maig tartó népszerűségének titka darabjai drámai helyzeteinek élethűsége és az ember valódi természetének megrajzolása.

Magyar Irodalmi Díj

A kigyó árnyéka című regényéért Rakovszky Zsuzsa vehette át a 2002. évi Magyar Irodalmi Díjat. A Magyarország Európában Alapítvány immár harmadik alkalommal odaítélte elismerését Göncz Árpád volt köztársasági elnök, az alapítvány elnöke nyújtotta át az Akadémia épületében rendezett ünnepségen. Mint Angyalosi Gergely egyetemi tanár, a díjat odaítélő bírálóbizottság tagja a laudációban elmondta: Ha egy – ahogyan fél-meddig ironikusan mondani szokás – alanyi költő, vagyis akit ilyenként könyvelt el az irodalmi közvélemény, hirtelen egy úgynevezett nagyregénnyel áll elő, az esetek döntő többségében gyanakvás fogadja.

Könyvkiadó a kirakatban

Virág Ibolya franciaországi magyar könyvkiadó tevékenységét bemutató kirakatot nyitott meg a párizsi La Hune könyvesbolt. A francia könyves szakmában

referenciának számító intézmény a fővárosi mértékadó értelmiség egyik legendás törzshelye, a Les Deux Magots irodalmi kávéház tőzsomszédságában van.

Az 1996-ban alapított „Éditions Ibolya Virág” magánkiadó jellegzetes barna fedelű kiadványai közül a kirakatban szerepelnek, többek között Kosztolányi-, Móricz Zsigmond-regények, Markó Béla, Weöres Sándor költeményei. Virág Ibolya, volt budapesti bölcsészhallgató 1980 óta él Párizsban, s a Le Monde-cikk kiemeli, hogy a szerkesztő „vérbeli kultúraközvetítő” munkássága meghatározó szerepet játszott a magyar irodalom franciaországi reneszánszában.

Tallózó

KORUNK – Szatálnizmus Romániában. A Korunk legfrissebb lapszámának a középpontjában nem a diktátor személye áll, hanem a korszak, amelyet nevével jelez a történelem: a szatálnizmus Romániában.

Sztálin halott (Horváth Andor), **Sztálingrádok Kelet-Európában** (László-Herbert Márk), **A tervszerű merénylet** (Benkő Levente), **Bözödi és a román Gulág** (Cseke Péter), **A szatálnizmus Magyarországon: a Rakosi-rendszer** (Belényi Gyula). Visky András állandó rovatában, az **Exercitia spiritualiában** a **Színház és Idő** viszonyát elemzi. Verssel jelentkezik Csiki László (**Sztálin levágja Lenin szakállát**), Szántai János pedig a **Filmszem** rovatban **Kusturica esete Drakula gróffal** címmel közöl rövid esszét.

LÁTÓ – A szépirodalmi folyóirat februári számában verset közöl Lászlóffy Aladár, Kinde Annamária, Vermesser Levente, Szabó György és Lauri Otonkoski, novellát olvashatunk Zsidó Ferencről, míg regényrészletet Gulyás Miklós és Bogdán László jegyéz. A lapban megtaláljuk még Végh Balázs és Holló Eva írásait, Gáll Ernő naplóját, Salamon Ernő „talált versét”.

VASARNAP – a katolikus hetilap holnap megjelenő számában olvasható a **Romániai katolikus püspök a pápánál** című írás, Ilyés Csaba a szatmári püspöki szék betöltése körüli problémákat tisztázza, és közli a temesvári egyházmegyében tartott kiértékelő beszélgetést.

UNGPARTY – a Balla D. Károly által kiadott internetes irodalmi lapban, **Hogyan készül egy virtuális könyv** címmel „interjú” olvasható Agn O'Stos asszonnyal, a Liber-All kiadó elnökével, aki tisztázza az őt ért vádakat.

MAGYAR KRÓNIKA – a torontói lap beszámol a tavaly 75. születésnapját ünneplő Hungária Társadalmi Egyesület ébredéséről, amely következő zenés összejövetelét március 8-án tartja.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA IRHÁZI JÁNOS

Lapszámunk szerzői

Balázs Imre József – 1976-ban született Székelyudvarhelyen. Költő, kritikus, a *Korunk* szerkesztője. Kötetei: *Ismét másnap* (vers, Marosvásárhely, Mentor, 1998), *A nonszalansz esélye* (kritikák, tanulmányok, Kolozsvár, Komp-Press, 2001), *A Dél-Párizs nyárikert* (vers, Budapest, JAK-Kijarat, 2001).

Bányai János – 1939-ben született Szabadkán. Író, irodalomtörténész, kritikus.

Góg Laura – a Szegedi Egyetem IV. éves jogász hallgatója.

Hegedűs Zolt (Zita néni) – Stockholm.

Karácsonyi Zolt – 1977-ben született Aradon, költő, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem teatrológiai szakának végzős hallgatója. Kötete: *Téli hadjárat* (versek, 2001).

László Noémi – 1973-ban született Kolozsváron, költő. Verseskötetei: *Nonó* (1995), *Az ébredés előterében* (1996), *Esés után* (2000).

Márkus András – 1988-ban született Kolozsváron, jelenleg a Báthory István líceum kilencedikes diákja.

Nagyálmos Ildikó – 1978-ban született Székelyudvarhelyen, költő, újságíró, jelenleg a Nyugati Jelen temesvári szerkesztőségében dolgozik. Versei folyóiratokban, antológiákban jelentek meg. Kötete: *Lábujjhegyen túl* (2001).

Orbán János Dénes – 1973-ban született Braszóban, író, költő, szerkesztő. Első kötete (*Hümeriada*, versek) 1995-ben jelent meg, a legutóbbi (Anna egy pestibárban, versek) 2002-ben. József Attila-díjas.

Pongrácz P. Mária – 1941-ben született Székelyudvarhelyen, író, újságíró, jelenleg Temesváron él. Kötetei: *Gozsdu Elek* (1969), *Búcsú a szigetektől* (1976), *A kőfaragó patak* (1980) *Havak küszöbén* (1981), *A Parnasszus ölében* (1983), *Az elfürészelt árnyék* (1987), valamint több fordításkötet.

Sántha Attila – 1968-ban született Kézdivásárhelyen, költő. Kötetei: *Münchhausen báró csodálatos versei* (1995), *Az ír úr* (1999). Az *Előretolt Helyőrség* c. folyóirat, majd könyvsorozat szerkesztője. Verseit románra, angolra és albánra fordították.

Szekernyés János – 1941-ben született Kajtánon, újságíró, szerkesztő, műkritikus, dramaturg, jelenleg Temesváron él. Irodalomtörténeti, helytörténeti, művészeti tanulmányokat közöl.

Zsidó Ferenc – 1976-ban született Székelyudvarhelyen, író. Kötete: *Szalattanc* (2002).